

მაკა მონასელიძე

ზმნისწინი საუშალი  
გვარის ზმნებთან



თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა  
თბილისი 2001

ამ პატარა კრებულში უდროოდ წასული ახალგაზრდა ავტორის ოთხი სტატიაა დაბეჭდილი, რომლებშიც მოცემულია ცდა სტატიკურ ზმნათა კვლევისა ზმნისწინთა ფუნქციების დადგენის მიზნით. ავტორი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ზმნისწინების მიერ ოდნობითობის გამოხატვის შესაძლებლობას, აგრეთვე იმ შემთხვევებს, როდესაც ზმნისწინის უმთავრესი ფუნქცია გეზისა და ორიენტაციის ჩვენებისა ნეიტრალიზებულია და სიტყვაფორმა ახალ, ზმნური ფუძის ჩვეული, საყოველთაო მნიშვნელობისაგან შორს მდგომ შინაარსს იძენს.

ნაშრომი გარკვეულ სამსახურს გაუწევს ამ საკითხის კვლევით დაინტერესებულ მკითხველს.

რედაქტორი	თ. უთურგაიძე
რეცენზენტები:	შ. აფრიღონიძე ე. კოშორიძე

© თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2001

გ 4602000000  
608(06)-01

ISBN 99928-33-47-5

## წინასიტყვაობა

ეს პატარა წიგნი შეიკრა უდროოდ წასული სრულიად ახალგაზრდა ავტორის ოთხი წერილის მიხედვით, მეტი აღარ დასცალდა. გატაცებით დაწყებული შრომა დასაწყისშივე შეწყდა, მაგრამ ისიც მნიშვნელოვანია, რაც მოასწრო.

მ. მონასელიძეს საკვლევად რამდენიმე ზმნისწინი ჰქონდა; მათი ფუნქციები უნდა შეესწავლა სხვადასხვა ტიპის ზმნებთან. დაიწყო მედიოაქტივებით.

მედიოაქტიურ ზმნებთან, რომლებიც სტატიკურად მიიჩნია (გაზიარებული არნ. ჩიქობავას თვალსაზრისი), ზმნისწინებს ავტორმა „მეორადი ხმარების“ უწოდა: „საერთოდ კი უნდა აღინიშნოს, რომ სტატიკურ ზმნებში შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო-, (წა-, წამო-) ერთგვარად „მეორადი ხმარების“ ზმნისწინებია და უფრო ამხსნელი სიტყვით გამოხატულ მიმართებაზე მიუთითებს (შედის, ჩადის, შემოდის, ჩამოდის და მისთ.)“ (გვ. 5, ხ.ჩ. – თ.უ.). რადგან სტატიკური ზმნები თავისი ბუნებით გეზისა და ორიენტაციის გამოხატვას არ საჭიროებენ, ბუნებრივია, ზმნისწინი ამ ფორმებთან უთუოდ სხვა ზმნისაა, ეკუთვნის იმას, რომელიც მოძრაობას გამოხატავს, ამიტომ ჩა-ბზუნის, ჩა-ბღაუის, ჩა-ჩუხ-ჩუხებს და სხვ. ამგვარ ფორმებში უნდა ვივარაუდოთ „მიდის ბზუილით“, „მიდის ბღავილით“, „მიდის ჩუხჩუხით“ და სხვ. ცალკე აღებული ბზუილი, ბღავილი, ჩუხჩუხი რაღაც მდგომარეობაა, რომელსაც გეზი ეძღვევა მხოლოდ მოძრაობის ზმნასთან შეწყვილებით. მედიოაქტივითა უძრავლესობა, რომელიც ასეთ კავშირს ვერ ამყარებს, გეზის კატეგორიის ზმნისწინსაც ვერ გუობს, მაგ.: წუხს, ხარობს, წვალობს, ნანობს, ვაჟკაცობს, ყაჩაღობს და სხვ.

მოდვენო წერილში ნაჩვენებია ზმნისწინთა უნარი, შეცვალოს ზმნის ლექსიკური მნიშვნელობა. საქმე ისევ სტატიკურ ზმნებს ეხება: თუ ისინი თავისი ბუნებით გეზის ელემენტებს ვერ გუობენ, ბუნებრივია, ასეთ შემთხვევაში ზმნისწინებს გრამატიკული ფუნქცია ვერ ექნება, ამიტომ დერივაციულ ელემენტებად მოიქცევიან: სისინებს ~ წა-ისისინებს, ვაჟკაცობს ~ წა-ივაჟკაცობს და სხვ. ამ ტიპის წყვილებში ზმნისწინი ოდნობითობის ლექსიკური მნიშვნელობის მატარებელია და არა გრამატიკული ფუნქციის მქონე ელემენტი.

ლექსიკური დაპირისპირების უნარი ზმნისწინებმა გამოაჩინეს პირველად კაუზატივებთან: გააწითლებს ~ შე-აწითლებს, აამღვრევს ~ შეამღვრევს და სხვ. აქაც შე- ზმნისწინს ოდნობითობის ლექსიკური

გაგება შეაქვს ზმნებში. ამ თვალსაზრისით არის განზილული „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ მასალა (ის ტომები, რომლებიც საკვლევ შე-, ჩა-, წა-... ზმნისწინებს შეიცავენ). ოდნობითობა აღნიშნულ ფორმათა განმარტებისას გამოხატულია სათანადო ზმნიზედებით, როგორცაა: ოდნავ, ცოტათი, ძლივს, მცირედ, რამდენადმე და ა.შ.

ოდნობითობა კარგად გამოჩნდა თარგმნით ლექსიკონებშიც; ასე მაგალითად, „შებრუყება“ ქართულ-რუსულ ლექსიკონში ასეა განმარტებული: „*слегка опьянеть*“. *Слегка* ზმნიზედით შე- ზმნისწინის ლექსიკური ნიუანსია გადმოცემული. კვლევის ასეთმა გზამ უთუოდ გაამართლა.

ბოლო წერილში კონკრეტული ფუძეებია შეპირისპირებული ლექსიკური მნიშვნელობით. დაპირისპირებას ქმნიან ზმნისწინები. ზმნისწინებით შეპირისპირებული ფორმების (ჩა-უთვლის ~ შე-უთვლის) გვერდით წარმოდგენილია ლექსიკურად დაპირისპირებული უზმნისწინო და ზმნისწინიანი ფორმები (აქვს ~ მიაქვს). დაპირისპირებათა ზოგადი მექანიზმი ვერ კიდევ გაუხსნელია. იგი წერს: „... თავმოყრილ მაგალითებში ვერ ვიპოვით ორ მაგალითსაც კი, სადაც ერთი და იგივე მექანიზმი მუშაობდეს, ანუ სადაც ერთი და იმავე ზმნისწინების დაპირისპირება იდენტურ შედეგს იძლეოდეს – აქ ყველა შემთხვევა მკვეთრად ინდივიდუალურია და ცალკე აღწერას ითხოვს“ (გვ. 34).

ავტორი დაჟინებით ისწრაფოდა ფიქსირებულ ინდივიდუალურთა მიღმა მოქმედი „ერთი და იმავე მექანიზმის“, ანუ საერთო მოდელის მისაგნებად, მაგრამ აღარ დააცადა ბედისწერამ...

*თ. უთურგაიძე*

*ფილოლოგიის მეცნიერებათა  
დოქტორი, პროფესორი*

## შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო-, წა-, წამო- ზმნისწინები სტატიკურ ზმნებთან

სტატიკურ ზმნათა ბუნების კვლევას მეტყველების განვითარების სათავეებთან მივყავართ, უძველესი მდგომარეობის წარმოდგენა კი რომელიმე ენის თანამედროვე ვითარების მიხედვით ძნელია. სხვადასხვა ენის ტიპოლოგიური შედარება შესაძლებელს ხდის გამოავლინოს ადუკვატური სურათი.

გამოკვლევული და შესწავლილია მსოფლიოს ხალხთა ენები — ამერიკის ინდიელთა, ავსტრალიის მცხოვრებთა, ინდონეზიის და აფრიკის ხალხებისა, რომ აღარაფერი ვთქვათ ცივილიზებული სამყაროს უძველესი დამწერლობის ენებზე, რომელთა შესწავლა დაიწყო ჯერ კიდევ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე დიდი ხნით ადრე. შესწავლის შედეგად მიღებული სურათების შედარებისას გამოვლინდა ბევრი რამ საერთო ენათა სტრუქტურაში. ამავე დროს ნათელი მოუვიწია ზოგ საკითხს, რომელთა კვლევა სხვა ენათა მონაცემების გაუთვალისწინებლად ჩიხში ექცეოდა.

ამდენად, ენის განვითარების პროცესებს თანამედროვე ენათმეცნიერება შემდეგნაირად წარმოიდგენს: თავდაპირველად იყო ამორფული, დაუნაწევრებელი „სიტყვები“, რომლებიც ერთდროულად გამოხატავდნენ როგორც სახელურ, ისე ზმნურ „ცნებებს“. ამ ეტაპზე „სიტყვა“ საკვებით ემთხვეოდა „წინადადებას“, „ენა“ წარმოდგენილი იყო ლექსიკური ერთეულით.

განვითარების შემდგომ საფეხურზე „სიტყვა-წინადადება“ ნაწილობრივ გაიყო: ის, რაც თავდაპირველად გაერთიანებული იყო ერთ „სიტყვაში“, წყვილულად წარმოგვიდგა: ცალკეული საგნების თუნდაც ერთნაირი „მოქმედება“ განსხვავებული ზმნით იყო აღნიშნული. იგივე ითქმის ხმაბაძვით ზმნებზე.

მომდევნო ეტაპად მიჩნეულია საგანთა დაჯგუფება გარკვეული ნიშნის მიხედვით. ახლა ძნელი წარმოსადგენია, რა კრიტერიუმები ელო საფუძვლად საგანთა დაყოფას, ერთი კი ცხადია: ჯგუფები იყო მრავალი, ჯგუფებში შემავალი საგნები — ცოტა. ამ საფეხურს უნდა მოჰყოლოდა ჯგუფების საერთო რაოდენობის შემცირება და ამის შედეგად — თითოეულ ჯგუფში გაერთიანებული საგნების რიცხვის ზრდა. პარალელურად ცვლილებები უნდა მომხდარიყო შესაბამის „ზმნებში“, მაგრამ ეს ცვლილებები ყოველთვის ვერ დაემთხვეოდა საგანთა ბუნებაში წვდომის შედეგად აზროვნებაში მომხდარ ცვლილებებს. აქ, შესაძლოა, ძველი ფორმა ახალი შინაარსით შეივსო, ან

პირიქით — ძველმა შინაარსმა ახალი ფორმა შეიძინა. ერთი სიტყვით, განვითარება ყველა დონეზე პროპორციული არ იქნებოდა.

მომდევნო საფეხურად მიჩნეულია გარემომცველი სამყაროს დაყოფა სულიერად და უსულოდ და, შესაბამისად, „ზმნურ“ ერთეულებში ამ ვითარების ამსახველი ელემენტის შეტანა: აქტიურ ჯგუფში, ცოცხალ არსებათა გარდა, თავისი ადგილი მიეჩინა ყოველივეს, რასაც იმდროინდელი ადამიანი აქტივობას მიაწერდა.

1. თუ საგანსა და მოვლენაში ხედავდა ციკლურ ცვლილებებს, ამას მიიჩნევდა განვითარებად და შესაბამისად თვლიდა აქტიურად.

2. მცენარეები, ხეები დაიყო ნედლისა თუ ზმელის, მსხმოიარობა-უნაყოფობის მიხედვით, ნაყოფი — იმის მიხედვით, იჭმება თუ არა.

3. წყალსატევები: მდინარეა თუ დამდგარი, სასმელია თუ სასმელად გამოუყენებელი.

ამგვარი აქტიურ-ინაქტიურობის თვალსაზრისით გარემოს დაყოფის შედეგად ერთსა და იმავე ჯგუფში აღმოჩნდნენ დღევანდელი თვალსაზრისით სავსებით შეუსაბამო საგნები.

ენის განვითარების ამ ეტაპისათვის უკვე ხდება სახელისა და ზმნის საბოლოოდ გათითობა. მათ აქვთ საერთო ნიშანი — აქტიურობა-ინაქტიურობა, აქტიური სახელი აქტიურ ზმნას ჰგუობს, ინაქტიური — ინაქტიურს.

ამ ვითარების მომდევნო საფეხურზე ენაში ასახულია საგანთა დაყოფა სულიერ და უსულო არსებებად (დღევანდელი ვითარება), რასაც უნდა მოჰყოლოდა დიდი ძვრები. ზმნათა ჯგუფებში: აქტიურისა და პასიურის ნაცვლად დაჯგუფება მოხდა სულიერისა და უსულოს მიხედვით, ოღონდ (არც ამჟერად) პროპორცია დაცული არ ყოფილა. ინაქტიურ ზმნათაგან მრავალი შეეწყო სულიერს, ასევე აქტიური დაუკავშირდა უსულოს.

ქართულ ენაში ამ ცვლილებების კვალს ხედავენ ამჟამად და არც-თუ იშვიათად მსჯელობას ქართულ მასალაზე აგებენ. განსაკუთრებით სტატიკურ ზმნას იშველიებენ.

ამ ეტაპების ერთგვარი გამოძახილი ასახულია როგორც თეორიულ მსჯელობაში (ა. შანიძე, არნ. ჩიქობავა), ისე პრაქტიკაში (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, I-VIII ტ.). ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში უზმნისწინო სტატიკური ზმნა ბევრად სჭარბობს ზმნისწინიან ფორმებს (და ეს ბუნებრივადაც მიგვანინა).

სტატიკური ზმნური ფუძეები ზმნისწინის დართვისას თემის ნიშნებთან და მათ დაბოლოებებთან მიმართებაში საინტერესო სურათს იძლევა.



### შე-R-ის

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუვ. სტატ.

შე-პ-ბზუ-ის - 1. ვისიმე (რისიმე) ახლოს, ირველივ ბზუის (მწერი).

შე-ქნავი-ის - კნავილით შესძახის.

შე-ღმუ-ის - ღმუილით შეპყვირის.

შე-ს-ჭყვი-ის - ჭყვილით შესძახის.

### შემო-R-ის

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუვ. სტატ.

შემო-პ-ბზუ-ის - ბზუილით უვლის, უტრიალვს.

შემო-პ-ბლავი-ის - ბლავილით შემოსძახის.

შემო-პ-კივი-ის - კივილით მიმართავს, კივილით შემოსძახის.

შემო-ს-ჩხავი-ის - ჩხავილით შემოსძახის.

### ჩა-R-ის

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუვ. სტატ.

ჩა-პ-ბზუ-ის - ბზუილით ჩასძახის.

ჩა-პ-ბლავი-ის - ბლავილით ჩასძახის.

ჩა-ს-ძახ-ის - 1. ქვევით მყოფს ეძახის. 2. ჩაპყვის ყურში.

3. საგანგებოდ ეუბნება, ჩასჩინებს, ეჩინება.

### ჩამო-R-ის

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუვ. სტატ.

ჩამო-პ-ბლავი-ის - ბლავილით ჩამოსძახის.

ჩამო-პ-კივი-ის - კივილით ჩამოსძახის.

ჩამო-ს-ჩხავი-ის - ჩხავილით ჩამოსძახის.

ჩამო-ს-ჭყვი-ის - ჭყვილით ჩამოსძახის.

წა-R-ის

წამო-R-ის

შე-R-ავ-ს

შემო-R-ავ-ს

ჩა-R-ავ-ს

ჩამო-R-ავ-ს

წა-R-ავ-ს

წამო-R-ავ-ს

უთემისნიშნო სტატიკური ზმნები შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო-, წა-, წამო- ზმნისწინებითა და ხმიანობის სემანტიკით არ დასტურდება.

ბ) ხმიანობა გადაღის მოძრაობაში, გადაადგილებაში:

შე-R-ობ-ს

შემო-R-ობ-ს

წა-R-ობ-ს

წამო-R-ობ-ს

### ჩა'-R-ობ-ს

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუვ. სტატ.

ჩა-საუბრ-ობ-ს - 1. საუბრით ჩადის.



### ჩამო-R-ობ-ს

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

ჩამო-მდინარე-ობ-ს — 1. ზევიდან ქვევით მომდინარეობს, ჩამოედინება.

### შე-R-ებ-ს

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

შე-ზუზუნ-ებ-ს — ზუზუნით შედის, ზუზუნით იჭრება რამეში.

შე-სისინ-ებ-ს — 1. სისინით შედის.

შე-ქიქინ-ებ-ს — ქიქინით შედის, შესრიალებს.

შე-ს-ჩხრიალ-ებ-ს — ჩხრიალით შედის, ჩხრიალით შეედინება.

### შემო-R-ებ-ს

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

შემო-გუგუნ-ებ-ს — გუგუნით შემოდის.

შემო-ზუზუნ-ებ-ს — 1. ზუზუნით შემოდის.

შემო-სისინ-ებ-ს — 1. სისინით შემოდის.

### ჩა-R-ებ-ს

### ჩამო-R-ებ-ს

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

ჩა-ჩუხჩუხ-ებ-ს — ჩუხჩუხით ჩადის.

ჩამო-დუდუნ-ებ-ს — 1. დუდუნით ჩამოდის.

ჩა-ჩქაფუნ-ებ-ს — ჩქაფუნით ჩადის.

ჩამო-ჩუხჩუხ-ებ-ს — ჩუხჩუხით ჩამოდის.

ჩა-ჩხრიალ-ებ-ს — ჩხრიალით ჩადის.

ჩამო-წკრიალ-ებ-ს — წკრიალით ჩამოდის

### წა-R-ებ-ს

### წამო-R-ებ-ს

### შე-R-ის

### შემო-R-ის

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

შემო-პ-ქრ-ის — ქროლევით შემოდის, გარედან შიგნით უბერავს.

### ჩა-R-ის

### ჩამო-R-ის

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

ჩა-ტირი-ის — 1. ტრილით ჩადის.

ჩამო-ტირი-ის — 1. ჩამოდის და ტირის.

ჩა-ხუ-ის — ხუილით, ხმაურით ჩადის წყალი.

ჩამო-ქრ-ის — ზევიდან მოქრის.

ჩა-შხუ-ის — შხუილით ჩადის.

ჩამო-შხუ-ის — შხუილით ჩამოდის.

უყოყმისნიშნო ზმნებთან გეხვდება ხმიანობიდან მოძრაობაში გადასვლა.

### ჩა-R-ს

### ჩამო-R-ს

(მხოლოდ ნაკვთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

ჩა-ჩქეფ-ს — ჩქეფით ჩადის, ჩაჩქრიალებს.

ჩა-ქეს-ს — ქუხილით ჩადის.

ჩამო-ქეს-ს — ქუხილით ჩამოდის.

წა-R-ს	წამო-R-ს	შე-R-ს	შემო-R-ს	შე-R-ა	შემო-R-ა
—	—	—	—	—	—
ჩა-R-ა	ჩამო-R-ა	წა-R-ა	წამო-R-ა		
—	—	—	—		

აღსანიშნავია, ერთი მხრივ, მოძრაობის გამომხატველი ზმნები და, მეორე მხრივ, — ხშიანობისა. ამთავითვე უნდა ვთქვათ, რომ გარკვეულ ზმნისწინებთან ბგერადობის გამოხატვა მოძრაობისკენ იხრება. საერთოდ კი უნდა აღინიშნოს, რომ სტატიკურ ზმნებში შე-, შემო-, ჩა-, ჩაპო- (წა-, წამო-) ერთგვარად „მეორადი ხმარების“ ზმნისწინებია და უფრო ამხსნელი სიტყვით გამოხატულ მიმართულებაზე მიუთითებს (შედის, შემოდის, ჩადის, ჩამოდის და მისთ.).

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში დადასტურებული ზმნები და მათი ამხსნელი სიტყვები ყოველთვის სრულყოფილად არაა წარმოდგენილი, რადგან, თუ გვხვდება:

შე-ს-ტიკტიკ-ებს — 1. ტიკტიკით ელაპარაკება, შესტიტინებს.  
 იქვეა \* 2. შე-ტიკტიკ-ებს — ტიკტიკით შედის.  
 ანდა:

შე-ზუზუნ-ებს — 1. ზუზუნით შედის, ზუზუნით იჭრება.  
 იქვეა \* 2. შეკზუზუნებს — ზუზუნით ეტყვის, ელაპარაკება.

ეს გვეკარაუდებინა რამდენიმე ზმნური ფორმის სრულყოფილად წარმოჩენამ. მაგ.:

შე-სისინ-ებს — 1. (მხოლოდ ნაკეთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ. ერთპირ. — სისინით შედის.  
 2. (შესისინა, შეუსისინებია მისთვის) გრდმ. ორპირ. — სისინით ეტყვის, სისინით მიმართავს.

შემო-ზუზუნ-ებს — 1. (მხოლოდ ნაკეთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ. — ზუზუნით შემოდის.  
 2. (შემოზუზუნა, შემოზუზუნებია მისთვის) გრდმ. — ზუზუნით უბერავს, შემოსწივის, შემოზმუის.

შემო-სისინ-ებს — 1. (მხოლოდ ნაკეთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ. — სისინით შემოდის.  
 2. (შემოსისინა, შემოუსისინებია მისთვის). გრდმ. — სისინით მოუმართავს.

ჩა-ლუკლუკ-ებს (მხოლოდ ნაკეთთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.  
 1. ლუკლუკით ჩაედინება (მდინარე...)  
 2. ლუკლუკით გაეხშიანება.

ჩამო-დუღუნ-ებ-ს (მხოლოდ ნაკვთა აწმყოს წყებაში) გრდუე. სტატ.

1. დუღუნით ჩამოდის.

2. ჩამო-ს-დუღუნ-ებ-ს – დუღუნით ხმადაბლა და გაურკვეველად ელაპარაკება ქვევით მყოფს.

ერთი და იმავე ზმნური ფორმით ორი შინაარსის გადმოცემის ფაქტში არეკლილი უნდა იყოს ოდინდელი აქტიურობა-ინაქტიურობის კვალი.

## ოდნაობითობის გამოხატვა ქართულ ზმნაში

ზმნისწინი ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის მთელ მანძილზე ემსახურება ზმნაში თუ ნაზმნარ სახელებში ამა თუ იმ ნიუანსის გადმოცემას. როგორც მოსალოდნელი იყო, ქართველი გრამატიკოსები თანდათანობით ამახვილებდნენ ყურადღებას ზმნისწინებზე და აკლენდნენ იმ შესაძლებლობებსა და განსხვავებებს, რასაც ზმნისწინის დართვა-დაურთველობა ანიჭებს ზმნას.

ზმნისწინებით გადმოცემულ მნიშვნელობათაგან ძირითადად მიჩნეულია ზმნით გამოხატული მოქმედების გეზისა და ორიენტაციის (მიმართულების) აღნიშნვა ქართული ენის განვითარების მთელ მანძილზე, რასაც გვიან ქართულში ემატება მოქმედების სახის ანუ ასპექტის გამოხატვა. ზოგჯერ ყოველივე ეს დაჩრდილულია და წინ წამოწეულია ოდნაობა.

ტერმინები „ოდნაობითი“, „ოდნაობითობა“ მიღებულია „ოდნავ“ ზმნისხედის სათანადო გაფორმებით: ოდნავ – ოდნავ(ვ)-ობ-ა – ოდნა(ვ)-ობ-ით, ოდნა(ვ)-ობ-ით-ი, ოდნა(ვ)-ობ-ით-ობ-ა. ოდნავ – ცოტათი, მცირედ, ძლივს (ქველ).

მკვლევართა უმრავლესობა მოქმედების სიმცირის, სიცოტავის, ანდა, უკეთ რომ ვთქვათ, ოდნაობის გამომხატველად მიიჩნევს მო-, შე-, წა-, შემო-, წამო- ზმნისწინებს, რომელთაც ჩვენც განვიხილავთ და ვუმატებთ ჩა-სა და ჩამო-ს.

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში განმარტებისას მითითებულია, რომ ზმნის ესა თუ ის ფორმა გადმოსცემს ოდნაობითობას, რომელთა განმარტება ზმნისართებითაა გაფორმებული. ცალკე აღებულ სიტყვას უმეტესად მკვეთრად გამოკვეთილი, სტილისტიკურად ნეიტრალური მნიშვნელობა აქვს. მხოლოდ სამეტყველო სიტუაციაში ელინდება მისი ფაქულტატიური ფუნქცია. ამიტომაცაა, რომ ლექსიკონებში იშვიათადაა მითითებული ოდნაობითობა, როგორც ცალკე არსებული ფუნქცია.

ოდნაობის გამომხატველი ზმნისწინიანი ფორმების (ამჟამად შე-, შემო-, წა-, წამო-, ჩა-, ჩამო- გვაქვს მხედველობაში) განმარტებებში მოშველიებულია შემდეგი ზმნიზედები: ოდნავ; ცოტა; ცოტათი; ცოტაოდენი; მცირე; მცირედ; ოდნავ, მცირედ; ოდნავ, ცოტა; ოდნავ, ცოტათი; მცირედ, ოდნავ; ნელ-ნელა; რამდენადმე; სახელდახელოდ; აქა-იქ, ზოგან; ზერელედ; ზედაპირულად; ნაწილობრივ; თხლად; თანდათანაობით; ძლივ-ძლივობით; ძლივს.

ხსენებული ზმნიზედები წინ უძღვის იმავე ძირის ზმნებს, რომლებიც გაფორმებულია ხან მო- ზმნისწინით, ხან კი - ნეიტრალური ზმნისწინებით:

$\text{შე-} \sim \left\{ \begin{array}{l} \text{და-} \\ \text{გა-} \end{array} \right\};$	$\text{წა-} \sim \left\{ \begin{array}{l} \text{და-} \\ \text{გა-} \\ \text{მო-} \end{array} \right\};$	$\text{ჩა-} \sim \text{გა-}$
-----		
$\text{შემო-} \sim \left\{ \begin{array}{l} \text{გამო-} \\ \text{და-} \\ \text{გა-} \end{array} \right\};$	$\text{წამო-} \sim \left\{ \begin{array}{l} \text{მო-} \\ \text{Ø-} \end{array} \right\};$	$\text{ჩამო-} \sim \text{წა-}$

განმარტებაში მოშველიებულია აგრეთვე ზმნები: დაიწყებს, მოაკლდება; დაცოტავდება; დაპატარავდება; მისცემს; მოახლოვდება; დადგომა; დატყობა, შესვლა - გახაზულია პროცესის დაწყების თუ შენელების ელფერი.

უნდა შევნიშნოთ, რომ განმარტებები არ ტოვებს ნამდლადობის შთაბეჭდილებას: საუბარში, წერის დროს ჩვეულებრივ იხმარება და განსამარტავე სიტყვის გავრცობილ ვარიანტად წარმოგვიდგება.

### 1. ზმნიზედა ოდნავ:

შე:	წა:
<p>შე-ალხობს /R<sup>1</sup> - ოდნავ გაალხობს                  შე- ~ გა-</p> <p>შე-აპატარავებს " დაპატარავებს                  შე- და-</p>	<p>წა-თუთქავს - ოდნავ მოუთუთქავს                  წა- ~ მო-</p> <p>წა-იკეთებს - " გამოისწორებს,                  გამოიკეთებს (საქმეს, მდგომარეობას)                  წა- ~ გამო</p>

<sup>1</sup> R-ს დართვით აღვნიშნავთ, რომ ფუძე თვითონ შეიცავს ოდნაობითობის, სიმცირის, ზერელობის გაგებას.

შეაწითლებს “ გააწითლებს

შეაღებს... “ გააღებს

შეაზღვრება /R/ “ დააზღვრება

შეაბინდლებს /R/ “ დააბინდლებს

შეაგებებს “ გააგებებს, შეუსივლებს

შეაენძრება – ოდნავ გაენძრება;

შეაერხება

შეაიბერება “ გააიბერება, შესივლებს

შეაიძებნება “ დაიძებნება

შეაღება /R/ “ დააღება, შერბილდება

შეაღსვება – ოდნავ გაღსება

შეაირიყრაყებს “ შერიყრაყდება

შეაულბება “ დაულბება

ა) ოდნავ, მცირედ

შეაითბობს – ოდნავ, მცირედ

გაათბობს

შეაიხრება “ მოილუნება

შეაუთბობს “ გაუთბობს

შეაუთბება “ გაუთბება

ბ) ოდნავ, ცოტათი

შეამღვრებს – ოდნავ მღვრიეს გახდის, ცოტათი ამღვრებს

შეააცახცახებს – ოდნავ ააცახცახებს, ცოტათი გააცახცახებს

წაინამება “ დაინამება  
წატრუსავს “ მოტრუსავს  
1. წა- მო-

წაიტრუსება “ რაც წაიტრუსება,  
დაიწვება, მოიწვება  
წა- და- მო-  
წა-სჩხვლელტს – ოდნავ უჩხვლელტს  
წა- ღ-

წა-უთათუნებს /R/ “ შეახებს (თათს),  
მოუთათუნებს  
წა- შე- მო-  
წა-უცაცუნებს /R/ “ წამოარტყამს  
წა- წამო-

- შე-ამბარებს - ოდნავ, ცოტათი დაამბარებს  
შე-- და-
- შე-სრესს - გასრესს, ცოტათი მოსრესს  
შე-- გა-- მო-
- გ) ოდნავ, ცოტა
- შე-ატკობს - 1. ოდნავ დაატკობს, ცოტა სიტკობს მისცემს  
შე-- და-
- შე-აძველებს - ოდნავ მოაძველებს, ცოტა დააძველებს  
შე-- მო-- და-
- შე-იხუჭუჭებს - ოდნავ, ცოტა დაიხუჭუჭებს, დაიხუჭებს  
შე-- და-
- დ) ოდნავ, ნაწილობრივ: ნაწილობრივ, ოდნავ:
- შე-ასველებს - ნაწილობრივ, ოდნავ დაასველებს  
შე-- და-
- შე-არღვევს - ოდნავ, ნაწილობრივ გაარღვევს  
შე-- გა--
- ე) ზედაპირის ოდნავ:  
წა-ბიცება - ზედაპირის ოდნავ გახშობა, წახშობა  
წა-- გა-

## 2. ზმნიზელა ცოტა:

- შე-იგვიანებს - ცოტა დაიგვიანებს, წა-ამატებს - ცოტას მოუმატებს,  
შეყოვნდება დაუმატებს
- შე-უგვიანდება - ცოტა დაუგვიანდება, წა-იგუნდავებს " წა-- მო; და-  
დაუხანდება, იგუნდავებს " იგუნდავებს  
დაუყოვნდება წა-- Ø-
- შე-უგვიანებს - ცოტა დაუგვიანებს, წა-ივარჯიშებს " ივარჯიშებს  
დაუყოვნებს წა-- Ø-
- წა-იზარმაცებს " იზარმაცებს  
წა-- Ø-
- წა-ითავხედებს - ცოტა არ იყოს, თავხედია წა-- Ø-
- წა-იპურმარილებს - ცოტა პურ-მარილს მიიღებს
- წა-შეის " მი-  
" მოშეის  
წა-- მო-

წა-უმატებს “ დაუმატებს,  
 წაამატებს, მისას, მისთვის  
 წა--და-  
 წა-უტებს - 1. ზევიდან მოტებს,  
 ცოტას მოუტებს წა--მო-  
 2. წა-ს-ტებს - ცოტას  
 მოსტებს, წატებს წა--მო-

ა) ცოტა, ოდნავ

შე-აჭკნობს - ცოტად, ოდნავ დააჭკნობს

შე--და-

ბ) ცოტა ხანს

შე-ასვენებს - ცოტა ხნით დაასვენებს

შე--და-

შე-აქაქანებს - ცოტა ხნით დაასვენებს

შე--და-

შე-იარა - გავლით შევიდა, მივიდა

შე--მი-

შე-ითამაშებს - 1. ითამაშებს, გაითამაშებს,  
 წაითამაშებს

შე--გა-, წა-

შე-იქაქანებს - ცოტა ხნით შეისვენებს

შე-იყდის

“

მოიცდის

შე--მო-

შე-უვლის

“

შევა მასთან, გაუვლის

შე--გა-

გ) ცოტა ხნით

შე-ასვენებს - ცოტა ხნით დაასვენებს, მცირე ხნით  
 შესვენების საშუალებას მისცემს

შე--და-, შე-

წა-ითამაშებს - ცოტა ხნით  
 (ცოტათი) ითამაშებს

წა--მ-

წა-ითვლემს /R/

წასთვლემს.

წაიძინებს

ჩა-სთვლემს /R/

წა-იძინებს

დაიძინებს,

ჩაიძინებს, მიიძინებს

წა--და--ჩა--მი-

წა-ეძინება

ძილი მოუვა,

ძილი მოერევა

წა--მო-

დ) ცოტა, ცოტა ხანს

წა-იტირებს -

ცოტას, ცოტა  
ხანს იტირებს

წა-- Ø-

ე) ცოტას, სახელდახელოდ

წა-იჭამს - 2.

ცოტას, შენაყრდება  
სახელდახელოდ  
შეჭამს,

წა-- შე-

ვ) ცოტა, ერთხანს:

წა-იავადმყოფებს -

ცოტას, ერთხანს  
იავადმყოფებს

წა-- Ø-

წა-იმეცადინებს -

ცოტას, ერთხანს  
იმეცადინებს

წა-- Ø-

წა-იმუშავენს -

ცოტას, ერთხანს  
იმუშავენს

წა-- Ø-

წა-ისაუბრებს -

ცოტას ისაუბრებს,  
ერთხანს ისაუბრებს

წა-- Ø-

ზ) თავისთვის, ცოტა ხანს:

წა-იმღერებს - 1.

თავისთვის, ცოტა ხანს  
იმღერებს

წა-- Ø-

წა-იმღერს - 1.

თავისთვის, ცოტა ხანს  
იმღერებს

წა-- Ø-

თ) ერთხანს, ცოტას:

წა-ინადირებს -

ერთხანს, ცოტას  
ინადირებს

წა-- Ø-

ი) ცოტაოდენს:

შე-ანაყრებს - ცოტაოდენს შეაჭმევს, დაანაყრებს  
შე-- და-

წა-ტეხა - ცოტაოდენი  
მოტეხა, ზემოდან  
გადატეხა

წა-- მო-; გადა-





შე-აფრთხობს	“	დაფრთხობს,	წა-ურწევს	“	დაურწევს
შე-აკრობს					წა-- და-
შე-აბება	“	შე-- და- გაბება	წა-უჩინხილებს	“	შეუჩინხილებს,
		შე-- გა-	წაჩხრეკით ცეცხლს		გააჩხრეკებს
შე-აოვრება	“	დათვრება,	წა-უხახუნებს	“	გაუხახუნებს
შექეფიანდება					წა-- გა-
შე-ააფლება	“	შე-- და- გააფლება,	წა-წითლდება	“	გაწითლდება,
უასი ცოტა დააკლდება			შეწითლდება		
შე-იმღვრევა	“	შე-- გა- და- აიმღვრევა	წა-პარსავს	“	წა-- გა-; შე- მოპარსავს
		შე-- ა-			წა-- მო-
შე-ამაგრდება - 1.	“	გამაგრდება			
		შე-- გა-			
შე-მეკრივდება	“	ცოტათი			
გამეკრივდება					
შე-მუქდება	“	შე-- გა- გამუქდება			
		შე-- გა-			
შე-მძაღდება	“	შემძაღდება,			
სიმძაღლე შეეპარება					
შე-მწარდება	“	შე-- და- გამწარდება			
		შე-- გა-			
შე-მწვანდება	“	გამწვანდება			
		შე-- გა-			
შე-მწიფდება	“	დამწიფდება			
		შე-- და-			
შე-მხიარულდება	“	გამხიარულდება			
		შე-- გა-			
შე-ობდება	“	დაობდება			
		შე-- და-			
შე-უთეთრდება	“	გაუთეთრდება			
		შე-- გა-			
შე-უნეღდება /R/	“	გაუნეღდება			
		შე-- გა-			
შე-უნესტიანდება	“	დაუნესტიანდება,			
შე-უსველდება	“	დაუსველდება			
		შე-- და-			

ა) ცოტათი ოდნავ:

შე-გრილდება /R/ ცოტათი გრილი  
გახდება, ოდნავ გაგრილდება

შე- გა-

ბ) ცოტათი, ერთხანს

წა-ზელს ცოტათი, ერთხანს ზელს

წა- ღ-

გ) ცოტათი, რამდენადმე და რამდენადმე ცოტათი:

შე-იაფება - ცოტათი, რამდენადმე  
გაიაფება

შე- გა-

შე-უბოხდება - რამდენადმე ბოხი  
გაუხდება. ცოტათი გაუბოხდება

შე- გა-

შე-უნესტიანდება “ დაუნესტიანდება  
შე-უსველდება “ დაუსველდება

შე- ღა-

დ) ცოტ-ცოტას:

შე-კოკის /R/ ცოტ-ცოტას,  
წერილ-წერილად შეჭამს

შე- ღ-

შე-კუკის /R/ ცოტ-ცოტას შეჭამს

შე- ღ-

შე-სუსნის /R/ სუსნით ცოტ-ცოტას,  
(ჩუმ-ჩუმად) შეჭამს

შე- ღ-

#### 4. ზმნიზელა მცირედ

შე-	წა-
შე-ანძრევს - მცირედ გაანძრევს, შეარხევს, შეატოკებს, შეაქანებს	წა-აძოვებს - მცირედ მოაძოვებს წა- მო-
შე-აყვითლებს “ გააყვითლებს, მოყვითალო ფერს დასდებს	წა-უნშარება “ დაუნშარება, წაეშველება
შე-ბერტყავს “ აბერტყავს	წა-კენკავს “ წა- და- აკენკავს
შე-თილავს “ მოთილავს	წა-ულიტინებს “ წა- ა- შეულიტინებს
	წა- შე-



## 7. ზერელედ, ზედაპირზე

შე-აცლის - ზედაპირზე (მცირე)  
ნაწილს მოაშორებს

შე-- მო-  
შე-ბარავს - ზერელედ დაბარავს,  
ბარით აოშავს

შე-- და-

## 8. სახელდახელოდ:

წა-აბალახებს - სახელდახელოდ  
აბალახებს

წა-- Ø-  
წა-ოსაუზმებს // ისაუზმებს,  
წაიხემსებს

წა-- Ø-  
წა-ენასავს // შეჭამს, კბილს გაკერავს  
წა-- შე-; გა-  
წა-უნთებს // შეუნთებს, წაუკიდებს  
წა-- შე-

### ა) სახელდახელოდ, ცოტაოდენს:

წა-ცუცნის /R/ სახელდახელოდ  
წაისაუზმებს, ცოტაოდენს შეჭამს  
წა-- შე-

## 9. აქა-იქ

შე-ძეჩხერება /R/ - აქა-იქ  
გაძეჩხერება

შე-- გა-

წა-კრეფს - აქა-იქ მოკრეფს  
წა-- მო-

წა-კრიფა - აქა-იქ მოკრიფა  
წა-- მო-

### ა) აქა-იქ ოდნავ:

შე-აჭრელებს - აქა-იქ,  
ოდნავ ააჭრელებს  
შე-- ა-

## 10. ხანდახან და ცოტ-ცოტა

წა-კერა - ხანდახან და ცოტ-ცოტა  
მუშაობა

წა-- Ø-

## 11. პატარა:

წა-იქეიფებს - პატარა ქეიფს  
გასწევს

წა-- გა-

წა-ემტვრევა - 1. პატარა ნაწილი  
მოსტყდება

წა-- მო-

წა-აჭრის - იხ. ნაწილს მოჭრის,

წა-სჭრის - 1. წაჭრის

წა-- მო-

## 12. თანდათანობით, ძლივ-ძლივობით, ძლივს:

შე-ათლის /R/ თხლად, ცოტას  
ათლის

შე-- ა-

შე-ეთლება /R/ " მოეთლება

შე-- მო-

შე-ითლება /R/ " მოითლება

შე-- მო-

შე-უთლის /R/ - ცოტას მოუთლის,  
მოუჭრის.

შე-- მო-

## 13. თანდათანობით, ძლივ-ძლივობით, ძლივს:

შე-აშრობს - მშრალს გახდის,  
თანდათანობით გააშრობს

შე-- გა-

შე-ატევეს - ძლივძლივობით შედებს,  
შეიტანს, მოათავსებს, რამეში დატევეს

შე-- მო-

შე-პოტინდება /R/ - ძლივს ავა,  
აბობდება, აცოცდება

შე-- ა-

განვიხილოთ მოშველიებული ზმნებით ზმნისწინიანი ფორმების  
განმარტებანი:

### 1. ზმნა დაიწყებს

შე-აყოყმანებს /R/ - ყოყმანს დააწყებინებს, შეაჭოჭმანებს

შე-- და-

შე-აჭოჭმანებს /R/ - ჭოჭმანს დააწყებინებს, შეაყოფმანებს, დააეჭვებს  
 შე-ბარბაცდება /R/ - ბარბაცს დაიწყებს, წაბარბაცდება  
 შე-დნება /R/ - დნობას დაიწყებს, ოდნავ გადნება  
 შე-ზრიალდება - ზრიალს დაიწყებს, შეზანზარდება  
 შე-თვალდება /R/ - სიშწიფეს დაიწყებს  
 შე-უღარუნდება /R/ - უღარუნს დაიწყებს  
 შე-ტორტმანდება /R/ - ტორტმანს დაიწყებს

შე-- და-  
 შე-- და-;  
 შე-- და-;  
 შე-- და-  
 შე-- და-  
 შე-- და-  
 შე-- და-

## 2. ზმნა მოაკლდება:

შე-ანელებს /R/ - 1. სიჩქარეს, სისწრაფეს მოუკლებს, შეამცირებს, შეასუსტებს, გაანელებს  
 შე-თხელდება /R/ - 1. სისქე მოაკლდება; 2. სიხშირე მოაკლდება, გაიშვიათდება, გამეჩხერდება, შეცოტავდება; 3. სიღრმე მოაკლდება  
 შე-ნელდება /R/ - სიჩქარე მოაკლდება, ნელ სვლას დაიწყებს  
 შე-უთხელდება /R/ - 1. სისქე მოაკლდება მასას, ოდნავ გაუთხელდება

შე-- მო-; გა-  
 შე-- მო-; გა-  
 შე-- მო-; და-  
 შე-- გა-; და-

## 3. ოდნავ დაცოტავდება:

შე-მცირდება /R/ - უფრო მცირე გახდება, დაცოტავდება, შეცოტავდება  
 შე-პატარავდება /R/ - ოდნავ დაპატარავდება, შემცირდება

შე-- გა-; და-  
 შე-- და-

## 4. მიცემა:

შე-ტკობა - სიტკობის მიცემა, ოდნავ დატკობა

შე-- და-

## 5. მოახლოება, დასაწყისის დადგომა; წამოიწყებს

შე-იმღერებს - სიმღერას წამოიწყებს  
 შე-ზამთრება - ზამთრის მოახლოება, ზამთრის პირის დადგომა

## 6. დატყობა, შესვლა

შე-ბერდება - სიბერეში შევა, ხანდაზმულობა დაეცემა - მობერდება  
შე-მწუხრება - მწუხრის დადგომა, შებინდება, დაღამება

შე- ზმნისწინის ერთი თავისებურებაც შეინიშნება რამდენიმე ზმნის განმარტებაში: თავდაპირველად ლაპარაკია მოქმედების გაძლიერებაზე, პარალელურად - შემცირებაზე, აქ ინტენსივობა-ოდნაობითობა ერთ სიბრტყეზეა მოთავსებული.

შე-ამძიმებს - 1. სიმძიმეს მოუმატებს, ცოტათი დაამძიმებს  
შე- მო-; და-

შე-ასქელებს - სისქეს მოუმატებს, ცოტათი გაასქელებს  
შე- მო-; ბ-

შე-ახურებს - სიმხურვალეს მოუმატებს, ცოტათი გაახურებს  
შე- მო-; გა-

შე-მძიმდება - 1. უფრო დაამძიმდება  
შე- და-

შე-რბილდება - ოდნავ დარბილდება, სირბილე შეემატება  
შე- და-

შე-სქელებს - მოსქო გახდება, სისქე შეემატება  
შე- გა-

შე-უმსუბუქებს - 1. უფრო მსუბუქს გახდის, გაუმჯობესებს, გაუმსუბუქებს  
შე- გა-

ასეთივე სურათია წა- ზმნისწინთან:

წა-ემატება - გარკვეულ რაოდენობას ცოტა მიემატება, დაემატება  
წა- მო-; და-

ზმნისწინებით ოდნაობითობის გამოხატვა გარკვეულ, შეზღუდული რაოდენობის ფუძეებს შეუძლიათ. მათგან ზოგიერთი თვითონ შეიცავს სიმცირის, ოდნაობის ელფერს (შესუსნის, შესუსტდება, შემცირდება, დაცუცნის, წაკნასავს, წაამტერებს).

ზმნისწინებით ოდნაობითობის გამოხატვა ხდება ძირითადად მყოფადისა და ნამყოფს მწკრივებში; აწყო ჩვეულებრივ არ იწარმოება გასაგები მიზეზის გამო: ზმნისწინი დროს ცვლის; შე- ზმნისწინიანი რამდენიმე მედიუმი გვაქვს: შესციცინებს, შეჰლიმის და ა.შ., სადაც ზმნისწინი დროს ვერ ცვლის.

როგორც ცნობილია, ობ- თემისნიშნიანი საშუალო გვარის ზმნები უმთავრესად ნასახელარია. ისინი დაირთავენ მხოლოდ წა- ზმნისწინს, რითაც გამოიხატება ოდნაობითობა.



აწმყო  
 ამაყობს  
 ამპარტაენობს  
 ანჩხლობს  
 არშიყობს  
 ბაასობს  
 ბურთაობს  
 გორაობს  
 გუნდაობს  
 დარაჯობს  
 ეშმაკობს  
 ეჭვობს  
 ვაჭრობს  
 ვანშმობს  
 ზოზინობს  
 თევზაობს  
 კოჭაობს  
 კოჭლობს  
 მათხოვრობს  
 მაჭანკლობს  
 კ-მეგობრობს  
 შეფობს  
 კ-მოყვრობს  
 კ-მფარველობს  
 ნებივრობს  
 ომობს  
 ოხუნჯობს  
 კ-პატრონობს  
 პოეტობს  
 სულელლობს  
 ქეიფობს  
 ცელქობს  
 ციგაობს  
 ჭირვეულობს  
 ჭორაობს  
 ხმაურობს  
 ხუძრობს

წა-ი + R -ებ-ს (მაგ., წაიარშიყებს და სხვ.)

ის გარემოება, რომ მხოლოდ ერთ ზმინისწინს (წა-) ჰგუობენ ეს ზმინები, მიუთითებს, რომ მათში მიმართულების - გეზისა და ორიენტაციის - ძებნა, ანდა ასპექტისა, უნდა გამოვრიცხოთ. გვერდიგვერდ დგანან ნეიტრალური და ოდნაობითობის ელფერის მქონე ფორმები; წა- ზმინისწინი ამ შემთხვევაში წარმოგვიდგება სიტყვაწარმოებით ელემენტად.

-ობ თემისნიშნიან ზმნათაგან ზოგიერთთან არ დასტურდება ზემოხსენებული წა- ზმინისწინი პრაქტიკულად, პარადიგმატულად, მაგრამ ყოველტატიურად (მოსალოდნელობის თვალსაზრისით) გამორიცხული არაა.

ერთულ ზმინისწინებსაც შეუძლიათ გამოხატონ მოქმედების სიმცირე, სიცოტავე, ოდნაობა. როგორც ცნობილია, შემო- ზმინისწინის ძირითადი ფუნქციაა ირგვლივ, გარშემო მოძრაობის მითითება, მაგრამ მოქმედების ოდნაობა აქაც შემოჭრილია და მეორეულ ფუნქციას განეკუთვნება, რაც განვითარებულია ძირითადი ფუნქციისაგან.

წამო- ზმინისწინზე არაა მითითებული ეს ფუნქცია. უნდა ითქვას, რომ წამო- ზმინისწინსაც შეუძლია მოქმედების სიმცირის, ოდნაობის გამოხატვა, რაც გარკვეულ ზმნებში გვხვდება და განმარტებულია ოდნაობის აღმნიშვნელი ზმნიზედებით.

შემო-, წამო- ზმინისწინები გაფორმებულია განმარტებაში სწორედ იმ ზმნიზედებით, რომლებიც შე-, წა- ზმინისწინებთან შეგვხვდა, კერძოდ, ზმნიზედები: ოდნავ; ცოტა; ცოტა ხანს; ცოტათი; მცირედ; პატარ-პატარა; ძლივ-ძლივ; წვეთ-წვეთად

### 1. ოდნავ

შე-მოებერება - ოდნავ გაებერება წამო-წინწკლავს ოდნავ იწვიმებს, წამოთინულავს, წამო- -

შემო-სერავს - მჭრელი იარაღით გარშემო ოდნავ გაჭრის (კანს, ტყავს, ქერქს, ხორცს), გარშემო დასერავს, დაშაშრავს

შემო-პერავს - 2. ოდნავ გაუბერავს, გაბერავს, შემო- - გა -

## 2. ცოტა

წამოიწვიმებს - იგივეა, რაც წამოწვიმს, მაგ.: რაკი რომ ცოტას წამოიწვიმებს, ხეები, ფშები და ლელეები ადიდებიან, აღელდებიან (რ. ერისთავის თარგმანი).

შენიშვნა: ოდნაობის გაგება განმარტებაში მითითებული არაა, ილუსტრაციაში კი ასეა: ამ ნიუნსის შემცველობა, რაც ხაზგასმულია ზმნიზედით: ცოტას წამოიწვიმებს.

## 3. ცოტა ხანს (ხნით)

შემო-იარა -	2. ცოტა ხნით, გამოვლით შემოვიდა	წამო-აღულებს -	ცოტა ხანს აღულებს
	შემო- გამო-	წამო-იტირებს -	ატირდება, ცოტა ხანს იტირებს
შემო-უვლის -	2. გავლით ვინმესთან შემოვა ცოტა ხნით	წამო-უინუღავს /R/	“ წერილად წამოწვიმს
	შემო- გა-	წამო-წვება	“ გაუხდელად მიწვება წამო- მი-

## 4. ცოტათი:

წამო-აცხელებს - 1.	ცოტათი გააცხელებს
წამო-ახურებს -	წამო- გა- ცოტათი გაახურებს, შეახურებს
წამო-ზრდა	წამო- გა-, შე- “ გაზრდა
წამო-იზრდება	წამო- გა- “ გაიზრდება
წამო-იღრუბლება	წამო- გა- “ მოიღრუბლება
წამო-სტკივდება	წამო- მო- “ ასტკივდება წამო- ა-

## 5. მცირედ

წამო-ახმარებს -	მცირედ მოახმარებს, წამოაშველებს წამო-- მო-
წამო-შხეფს /R/ -	მცირედ წამოწვიმს წამო-- Ø-
წამო-ყინულავს /R/ -	მცირედ წამოწვიმს, წამოშხეფს წამო-- Ø-
წამო-სივლება -	შესივლება, დასივლება წამო-- შე-, და-

## 6. პატარ-პატარა:

შემო-სციცქნის /R/ - ირგველივ ციცქნა-ციცქნით მოაცლის,  
პატარ-პატარა ნამცეცებს მოატუნს  
შემო-- მო-

## 7. ძლივ-ძლივ:

წამო-იხრანტალებს - ხრანტალით,  
ძლივ-ძლივ  
ამოთქვამს

## 8. წვეთ-წვეთად

წამო-ყონავს /R/ - ჟონვით,  
წვეთ-წვეთად  
წამოვა სითხე

ჩა- ზმნისწინზე მითითებულია, რომ ის აღნიშნავს მიმართულებას ზევდან ქვევით და შიგნივ; აგრეთვე ზმნის უსრული სახის ფორმას აქცევს სრული სახისად და აწმყოს ფორმას აძლევს მყოფადის მნიშვნელობას, ხოლო ჩამო- რთული ზმნისწინი ჩვეულებრივ აღნიშნავს მიმართულებას ზევდან ქვევით. მაგრამ ჩა-, ჩამო- ზმნისწინს შეუძლია გადმოსცეს მოქმედების სიმცირე, ოდნაობა, რაც არაა მითითებული ლექსიკონებში სათანადო ზმნისწინებთან; ქვეგლ-ის განმარტებებში დაუადასტურეთ ოდნაობითობის გამოხატვის რამდენიმე ჩა- ზმნისწინიანი მაგალითი, გაფორმებული სწორედ იმ ზმნიზედით, რომლებიც შე-, შემო-; წა-, წამო- ზმნისწინებთან შეგვხვდა. ესენია: ოდნავ, მცირედ, წვეთ-წვეთად.

# 1. ზმნიზელა ოღნავ:

ჩა-ელიძება -	ჩა- ლიძილი გაუელის სახეზე; ოღნავ, თავისთვის გაელიძება	ჩამო-ჰგავს -	ჩამო- ოღნავ ჰგავს, წააგავს ჩამო- წა-
	ჩა- გა-		

# 2. მცირედ:

ჩა-ჩეჩქავს /R/ - 1.	ჩეჩქავს რამეში, მცირედ ჩანაყავს, ჩაბეგავს	ჩა- Ø-
---------------------	---	--------

# 3. წვეთ-წვეთად:

ჩა-ეწვეთება -	წვეთობით, წვეთ- წვეთად ჩავსხმება	ჩა- Ø-
ჩა-იწვეთებს -	წვეთებს თავისაში წვეთ-წვეთად, წვეთობით ჩავსხამს	ჩა- Ø-

ჩა-, ჩამო- ზმნისწინებით გაფორმებული ზოგიერთი ფუძე ოღნაობითობის შთაბეჭდილებას ახდენს, თუმცა ამას ქველ-ი განმარტებაში საგანგებოდ არ მიუთითებს.

ჩა-იმღერებს - იმღერებს თავისთვის, წაიმღერებს, ჩაილიღინებს.

ჩა-იციინებს - თავისთვის, ჩუმაღ გაიციინებს.

ჩა-იძინებს - იგივეა, რაც დაიძინებს.

შენიშნა: წაიძინებს - მცირე ხნით დაიძინებს; მიძინებაა მითითებული.

ჩა-იფხუკუნებს /R/ - ფხუკუნით ჩაიციინებს, ჩაიფრუტუნებს.

ჩა-ეცრიცება /R/ - ფერმკრთალი გახდება, გაუფიორდება.

ჩა-უნელდება /R/ - ჩანელდება ზმნისა - ჩანელდება მისი, გაუნელდება.

ჩამო-იკლებს /R/ - (ჩამოაკლებს) - დაიკლებს, შეიმცირებს.

ჩამო-ეკაწრება /R/ - დაეკაწრება, დაეფხაჭნება.

ჩამო-იჩხავლებს - ჩხავილით ჩამოიძახებს.

ჩამო-იღვრება - მოიწყენს, მოიღუშება.

ჩამო-უყვინთება /R/ - ძილი მოერევა.

ჩამო-ეძონძება - ჩამოიძონძება მისი, ძონძებად ჩამოეხვევა.

ჩამო-ქლიბავს - 1. ქლიბით ჩამოასწორებს, 2. ჩამოქლიბავს - ქლიბით

ჩამოაცილებს.

ჩამო-წანწკარებს /R/ - წანწკარით ჩამოღის, ჩამოღინება.

ამრიგად, შეგვიძლია ჩა-, ჩამო- ზმნისწინებსაც ზოგ შემთხვევაში მივცეთ ოდნობითობის გაგების ფუნქცია. შეიძლება იმ ოდნობით არა, როგორც შე-, შემო-, ჩა-, წამო- ზმნისწინებს, მაგრამ მანც არ უნდა უარვეყოთ მათი ეს შინაარსობრივი დატვირთვა.

ამ ფორმებში მოქმედების სიმცირის გამოხატვა ერთდროულად აკისრია ზმნის ფუძესაც და ზმნისწინსაც, ისინი თითქოს ერთმანეთს ეძებენ, ერთმანეთს ვერ გაჰქცევიან, ერთობლივად გამოხატავენ ოდნობითობას.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მასალის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ დღეისათვის ოდნობითობა მკვიდრადაა დაფუძნებული ზმნის ფორმებში. უნდა დავსძინოთ, რომ ზმნისწინებით ოდნობითობის გამოხატვა გაცილებით მეტ რიცხვს მოიცავს, ვიდრე ეს ამ ლექსიკონის მიხედვით შეიძლება ვივარაუდოთ.

ზმნისწინები ოდნობითობის გამოხატვისას ძირითად მნიშვნელობას მხოლოდ სტილისტიკურ ელფერს სძენს, ოდნავაც არ იცვლება მისი ძირითადი მიმართება საგანთან თუ მოვლენასთან.

ახლადამკვიდრებული ლექსიკური ერთეულები, ე.წ. ნეოლოგიზმებიც, შესანიშნავად ჰკულობს ამ ნიუანსს – წაიბიზნესმენებს, წაიბორძიკებს...

ზოგიერთი საჩოთირო სიტყვა ლექსიკონში შეტანილი არაა, შესაბამისად არ იპოვება ოდნობითი ფორმა, არადა გავრცელებულია: წაიდებილებს, წაიმაიმუნებს, წაისულელებს...

ზმნისწინით ოდნობის გამოხატვის ზოგადი პრინციპებიდან გადახვევის რაიმე შემთხვევა არ დავგვიდასტურებია, ოღონდ ოდნობითობა გამოვლინდა იქ, სადაც ეს არ იყო მითითებული; ამასთანავე აშკარა გახდა, რომ ამ ნიუანსს ხშირად გამოხატავს ზმნის ფუძე (| ძირი) და ამგვარი ფუძეები იოლად ჰკულობს ზმნისწინსაც იმავე მნიშვნელობით.

ისიც ცხადი გახდა, რომ სამეტყველო სიტუაციის მიხედვით გაცილებით ვრცელია ოდნობითობის გამოხატვის არე, ვიდრე ეს ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონშია დადასტურებული.

## ქართული ზმნის ოდნაობითობის გადმოცემა თარგმნით ქართულ-რუსული ლექსიკონების მიხედვით

ცალკე აღებულ სიტყვას უმეტესად მკვეთრად გამოკვეთილი, სტილისტიკურად ნეიტრალური მნიშვნელობა აქვს. მხოლოდ სამეტყველო სიტუაციაში ვლინდება მისი ფაკულტატიური ფუნქცია. ამიტომაცაა, რომ ლექსიკონებში იშვიათადაა მითითებული ოდნაობითობა, როგორც ცალკე არსებული ფუნქცია.

ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში ზმნა წარმოდგენილია ფართოდ — პირიანი ფორმა ზმნისწინებითურთ. ზმნისწინის ძირითადი ფუნქციის — გეზისა და ორიენტაციის — აღნიშვნის გარდა, სათანადო ადგილას მითითებულია ოდნაობითობაც. მოქმედების სიმცირის, ოდნაობის გამომხატველი ზმნების განმარტება გარკვეულ წესს ემორჩილება. შეპირისპირებულია სათანადო ნეიტრალურ ფორმასთან, მოშველიებულია ზმნიზედები: ოდნავ, ცოტა, ცოტათი, ცოტაოდენი; ნელ-ნელა; რამდენადმე; სახელდახელოდ, აქა-იქ; ზოგან; ზერეულედ; ზედაპირულად; ნაწილობრივ; თხლად; თანდათანობით; ძლიეძლიეობით, ძლივს; აგრეთვე ზმნები: დაიწყებს, მოაკლდება, დაცოტავდება, დაპატარავდება...

არის შემთხვევა, რომ ზმნისწინიანი ფორმა ოდნაობითობის გაგებას შეიცავს, მაგრამ ლექსიკონში არც განმარტებასა და არც საილუსტრაციო ფრაზაში არაა მითითება ამაზე.

ჩვენი ვარაუდის დასადასტურებლად მივმართავთ თარგმნით ლექსიკონს — ქართულ-რუსულს, სადაც მოქმედების სიმცირის, ოდნაობითობის გამოხატვისას მოხმობილია შესაბამისი ენის საშუალებანი: წინდებულები за-, по-, при- და ზმნიზედები слегка, чуть, еле, едва, немного, постепенно; ზმნა начинать.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ა. და ქ. დათიკაშვილების ლექსიკონში წარმოდგენილია ზმნის უპირო ფორმა — საწყისი (მარტივად და წინდებულით) და მის შესატყვისად მოყვანილია ინფინიტივი.

ამდენად, იმ მრავალფეროვნებას, რაც ქველ-შია წარმოდგენილი, ეს ლექსიკონი მოკლებულია. მიუხედავად ამისა, გამოვლინდა რამდენიმე შემთხვევა, როცა ოდნაობითობა მითითებულია იმ ფორმაში, რომელსაც ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი ამ მხრივ ნეიტრალურად მიიჩნევს:

შე-ბინდება — 2. а. наступление сумерек (შებინდა),  
стемнеть, смеркнуться

- შებრუება - 2. შებრუდა **слегка опьянеть**  
მცირედ ღათრობა **подвыпить**
- შე-ზარხოშება - 3. (შეზარხოშდა, შეზარხოშდება) **подвыпить, слегка (о)пьянеть**
- შე-ღაეება - 2<sup>ა</sup> (შეკამათება) **заспорить; поспорить; начинать спорить с кем-н.**
- შე-ვერცხვლა - 3<sup>ბ</sup> (შევერცხვლა; ვერცხვლებოდა) **засеребриться, начинать серебриться.**  
თმა შევერცხვლა.
- შე-ღაპარაეება - 2<sup>ბ</sup> **заспорить; начинать спорить (შეკამათება)**
- შე-ცმაცუნება - (შეცმაცუნა, შეცმაცუნებდა) **пошевелить губами, начинать шевелить губами.**
- შე-ვლება - (შეავლო, შეავლებდა); თვალის შ. **оки/нуть, -дывать кого-то взглядом; (სწრაფად შეხედვა)**
- შე-თვალეირება - 2. (შეთვალეირა, შეთვალეირებდა), **осм/отреть, -атривать; оки/нуть, -дывать взглядом (взором, глазами):**
- შე-რბენა - 2. (შეირბინა, შეირბენდა) ა. **вбе/жать/гать.**  
ბ. (მოკლე ხნით სანახავად შესვლა) **забежать, забегать.**
- წამო-ტკივება - (წამოსტკივდა, წამოსტკივებოდა) **(слегка забол[ва]ть) (у кг.-н):**  
თავი წამოსტკივდა **слегка заболела голова.**
- წა-თვლება - (წათვლიმა, წათვლებდა) **вздremнуть; нач[ин]ать дрemать.**
- წამო-წინწკვლა - (წამოწინწკლა); **ოდნავ წამოწინწკლა**  
**чуть покрапало дождик, чуть покапал (покрапал).**
- წამო-ყინეკვლა - წამოყინეკვლა **немножко покрапало (поморосило); недолго покрапал (поморосил) дождь.**
- წა-კინკლავება - (წაკინკლავდა, (წა)ეკინკლავებოდა) **[по]вздорить с кем н. სულ უბრალო რამეზე წაკინკლავდება ხოლმე из-за каждого пустяка начинает с ним вздорить.**
- წა-ლულვა - (წალულა, წალულავდა) (თვალისა) **сомкнуть, смыкать глаза. პატარა წავლულო თვალი дай немножко вздремлю.**
- წამო-კნავლება - (წამოკნავლა) ა. (კატისა) **промяукать;**  
ბ. (ადამიანისა: მისუსტებული ხმით თქმა) **произнести слабым голосом.**
- წა-ღიღინება - (წაიღიღინა) **пропеть тихим голосом; пропеть вполголоса.**



- წა-ძუნბულება – (წაძუნბულდა, წაძუნბულდებოდა) негорюливо загрузить; пус/титься, -каться негорюливой трусдой.
- ჩამო-ცოცება – 2. (ჩამოცოცდა, ჩამოაცოცებდა) (მალულად, პარვით ჩამოტანა) тайком (украдкой) стащить, стаскивать что-н.
3. ჩამო-ცოცება, ჩამოცოცდებოდა сползти, -ать; ползком спус-титься, -каться вниз.
- ჩამო-ლამება – (ჩამოლამდა, ჩამოლამდებოდა) свечереть; стемнеть; начинать темнеть.
- ჩა-თვლება – (ჩათვლიმა) задремать; вздремнуть (მცირე ხნით).
- ჩამო-ბინდება – (ჩამობინდდა, ჩამობინდდებოდა) свечереть, вечереть (მოსალამება); стемнеть სრ. ასპ. ტემნეთ უსრ. ასპ. როცა ჩამობინდდებოდა когда наступали сумерки; когда наступал вечер.

ქვემოთ წარმოდგენილია ის ფორმები, რომლებიც ქველ-ში არაა (შე- ზმნისწინიანი არ დადასტურებულა, ხოლო წა- და ჩა- შეგვხვდა):

- წა-ბრეცა – (წაბრიცა) 1. слегка покосить დრომ წაბრიცა კარი дверь слегка покосило от времени.
- (წაბრიცა) 2. слегка покоситься.
- წა-გვანება – (წაგავდა) слегка походить (бить похожим) на кого-н, на что-н..
- წა-ფიფქვა – (წაფიფქა) слегка запорошить.
- წა-პურთავება – (წაიპურთავა) немного поиграть в мяч.
- წამო-წვიმა – ცოტა წამოწვიმა და შერერდა немного покапал (покрапал) и перестал.
- წამო-ხმარება – (წამოახმარა, წამოახმარებდა): ხელის (მცირედ) მოხმარება немного помо/чь, -гать кому-н, в чем-н..
- წა-თათბირება – (წათათბირეს) [по]совещаться некоторое время.
- წამო-ზმუკლება – (წამოიზმუკლა) промычать (о протяжном, негромком мычании).
- წა-ავადმყოფება – (წაიავადმყოფა, წაიავადმყოფებდა) прихворнуть, прихварывать.
- ჩა-კრუტუნება – (ჩაიკრუტუნა, ჩაიკრუტუნებდა) (კატისა) промурлыкать სრ., ასპ. начинать мурлыкать.
- ჩა-კრუსუნება – (ჩაიკრუსუნა) простонать слабым голосом.

ლა 'ჩმნები, რომელთა განმარტება ქველ-ში მიუთითებს ოდნაობითობას  
შესაბამისად წარმოჩენილია ქართულ-რუსულ ლექსიკონშიც:

- შე-ბარბაცება - 1. (შეაბარბაცა) зашататься (ბარბაცის დაწყება);  
качнуться ცოტად შებარბაცება  
он слегка качнулся.
- შე-ლბობა - 2. (შეაღბო) слегка смягчить  
3. (შელბა) слегка смягчиться
- შე-ლზობა - 2. (შეაღზო, შეაღზობდა) (ოდნავ გაღზობა)  
слегка раст/опить, -апливать.  
3. ოდნავ გაღზობა (ყინულისა)  
слегка раста/ять, -ивать;  
подта/ять, -ивать (ოდნავ გაღზობა,  
ქვევიდან, ნაპირებიდან).
- შე-ნაყრება - 2. (შენაყრდა, შენაყრდებოდა) -  
слегка зак/усить, -усывать;
- შე-ოფლიანება - (შეოფლიანდა) немного (слегка) вспотеть.
- შე-წითლება - 2<sup>1</sup> (შეაწითლა, შეაწითლებდა)  
(ოდნავ გაწითლება: ცის ტატნობისა) зарумянивать.
- შე-ჭკნობა - (შეჭკნა, შეჭკნებოდა) слегка зав/януть, -ядать.
- შე-ეჭვება - 3. (შეეჭვდა, შეეჭვდებოდა) усомниться  
სრ. ასპ. начинать сомневаться.
- შე-ოვალება - 2. (შეთვალდა, შეთვალდებოდა)  
начинать вызревать (созревать).
- შე-ნძრევა - 3. (შეინძრა, შეინძრებოდა) ა. (ვინმესი, რამისა)  
пошевелиться, пошевелинуться.
- ერთგზ. начинать უსრ. шевелиться.
- შეშობერება - (შეშობერდა, შეშობერდებოდა) (თანდათან,  
შეუმჩნეველად დაბერება) постепенно,  
незаметно [со]стариться.
- შემო-ლასლასება - (შემოლასლასდა, შემოლასლასდებოდა) войти,  
входить куда-н. насильно (едва; еле)  
передвигая ногами (ноги).
- შე-მწვანება - (შემწვანდა) зазеленеть (ბალახით, ფოთლით  
შემოსვის დაწყება)
- შე-ნელება - 2<sup>1</sup> (შეანელა, ანელებდა) ა. (სიჩქარის, სისწრაფის  
მოკლება: მოუკლო) замедлить, -ячь что-н.
- შე-ჟონვა - (შეჟონა, შეჟონადა) проник/нуть, -ать  
(о жидкости; შეღწევა); прос/очиться,  
-ачиваться (внутри: ჟონვით ნელ-ნელა შესვლა, შეღწენა).
- შე-სიკება - (შესიკდა, შესიკდებოდა) припух/нуть.
- წა-მუშავება - (წაიმუშავა) немного поработать.
- წა-ქეიფება - (წაიქეიფა) немного кутнуть.

- წა-ლაპარაკება - (წაულაპარაკა) (გაკვრით ვინმესთვის რამის თქმა) сказать мимоходом.
- წა-ძღერება - (წაიძღერა) (თავისთვის, ცოტა ხანს მღერა; სიმღერით თქმა) пропеть (про себя, коротко; проговорить нараспев).
- წა-ძინება - (წაიძინა) (ცოტა ხნით დაძინება) соснуть.
- წა-ხვევა - (წაახვა) оторвать (небольшой кусок).
- ჩა-ჩეჩქვა - მცირედ ჩანაყვა слегка истолочь..
- ჩა-ლაპარაკება -  $1^2$  (გადაკვრით თქმა) говорить намеками, намек/шуть, ~ать.

ჩვენი მიზანი იყო განმარტებებში ოდნობითობის გადმოცემის საშუალებათა აღწერა და კომენტირება. შეპირისპირებითმა ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ის, რაც ქართულში ზმნისწინის წყალობით პარადიგმატულად გამოიხატება (შეზარხოშდა, წათვლემს, ჩაილაპარაკებს, წაკრეფს, წაეხმარება), რუსულში არ წარმოგვიდგება მხოლოდ ერთი ფორმის მეშვეობით, საჭიროა დამატებითი საშუალებანი (чуть, немного, едва, слегка).

მოკვებული მასალიდან მაინც ყველაზე მეტად საყურადღებოდ უცანით ის გარემოება, რომ ზოგჯერ ქართულ-რუსული ლექსიკონი ამ ელფერს, ნიუანსს ავლენს იქ, სადაც ქველ-ში ამაზე არ არის გამახვილებული ყურადღება. საქმე ისაა, რომ ოდნობითობა შეფასებით მომენტს შეიცავს და ინდივიდის ნებაზე ჰკიდია, მიმართავს თუ არა მას. ამიტომაც შეიძლება ლექსიკონს გარეთ დარჩეს მრავალი ფორმა, რომელსაც აქვს მოქმედების სიმცირის, ოდნობის გაგება.

## ზმნისწინები და სიტყვაწარმოება ქართულ ზმნებში

ზმნისწინები ქართული ზმნების მორფოლოგიაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ. არანაკლებია მათი როლი ზმნის სემანტიკაში. როგორც ადრე აღვნიშნავდით, ზმნისწინიანი ფორმები ენის ისტორიის მთელ მანძილს გასდევს; თანაც იქვე ვლინდება მათი ლაბილური ბუნება - ისინი ზმნით გამოხატული მოქმედების მიმართულებასაც აღნიშნავენ და სხვა მნიშვნელობათა გამოხატეასაც კისრულობენ. ძველი ავტორების ენობრივი ალლო ღრმად სწვდება ამ მოვლენის ურთულეს სიღრმეებსა და სივრცეს. საგრამატიკო ლიტერატურაში ბევრად უფრო გვიან დაიწყო ზმნისწინების ბუნებაში წვდომა. აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად შეცნობილ იქნა მისი მიმართულე-

ბოთი ბუნება (საბა), თუმცა სხვა მნიშვნელობებიც იქვე, გვერდით, აშკარად ითხოვდა ყურადღებას. საქმე ისაა, რომ ზმნისწინის ეს ფუნქცია ძველისძველი და თანაც მუდამ ახალია, სივრცულ გადაადგილებათა აღქმა გაცილებით უფრო ადვილი და ხელშესახებია; დანარჩენი მნიშვნელობები კი ერთგვარად შენიღბულია, თავს იჩენს იმპლიკაციურად და იგვიანებს მათი გაშიფრვა-ამოცნობა მეცნიერულ დონეზე.

ზმნისწინის მაპერფექტივებელმა ბუნებამ და მასთან ასპექტის კატეგორიის შეწყვილებამ ენაში დაიგვიანა, მაგრამ საგრამატიკო ლიტერატურაში მისი შესწავლა დაწინაურდა — სიახლე ზედაპირზე ამოტივტივდა და მისი შეუმჩნელობა აღარ შეიძლებოდა.

დანარჩენი ფუნქციები, როგორცაა ნიუანსის, ელფერის შეტანა გამონათქვამში და სიტყვის მნიშვნელობის ცვლა, იმდენად ბუნებრივი და მარტივი იყო, რომ ყურადღებას ნაკლებად იქცევდა. ეს იყო ზმნისწინის ჩუმი და უხმაურო მხარე.

სალექსიკონო საქმიანობის გამოცოცხლებამ ზმნისწინების ეს ფუნქციებიც თვალსაჩინო გახადა. თარგმნით ლექსიკონებში კიდევ უფრო მიიპყრო ყურადღება ამ მოვლენამ.

თანამედროვე საგრამატიკო ლიტერატურა გაცილებით მეტ ყურადღებას აპყრობს იმ მოვლენებს, რომლებიც ზოგად კანონზომიერებებს არ ემორჩილებიან და მცირე ჯგუფებად იყრიან თავს, ან სულაც განცალკევებულად დგანან.

„ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ გამოცემამ სწრაფად წასწია წინ ცალკეულ მოვლენათა შეფასების საქმე. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ქეგლ-მა გამოამზეურა და სააშკარაოზე გამოიტანა ბევრი ისეთი რამ, რაც მრავალსა და მრავალს ერუდირებულ მკვლევარს მხედველობის არედან გამორჩა. პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ ზმნისწინების საკითხი სრულად და ახალი სიმაღლიდან იქნა დანახული სწორედ ქეგლ-ის გამოცემის შემდეგ. ქეგლ-ი რომ არა, დღემდე არც „ქართული ზმნის ძირების ლექსიკონი“ გვექნებოდა, სადაც სწორედ ზმნისწინების დართვა-დაურთველობის პირობებია გარკვეული, და არც „ინვერსიული ლექსიკონი“, სადაც იმავე საკითხებს მოეფინა ნათელი. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალი მოვლენა ახლაც იღუმალებითაა მოცული (ენა საერთოდ ბევრ საიდუმლოს იტევს) ერთი რამ ცხადად გამოჩნდა: ზმნისწინები, მიმართულების გარდა, გადმოსცემენ სხვა მნიშვნელობებსაც, რომელთაგან ზოგი ქართული ზმნის მორფოლოგიაში იკავებს კუთვნილ ადგილს,

'ზოგი სტილისტიკას მიაშურებს, ზოგი კი ლექსიკოგრაფიის საგანი აღმოჩნდება.

ჩვენთვის ცხადი გახდა, რომ ზმნისწინთა გამოყენებას მიმართულების გამოსახატავად ენაში ტოლს არ უდებს და გამოყენების სიხშირის მიხედვით ზოგჯერ შეიძლება გადააჭარბოს კიდევ იმ შემთხვევებმა, როცა ეს ფუნქცია ნეიტრალიზებულია და სიტყვაფორმა ახალ, ზოგჯერ ძირის, ფუძის ჩვეული, საყოველთაო მნიშვნელობისაგან შორს მდგომ შინაარსს იძენს; და თუ ეს ფაქტი უკანასკნელ ხანებამდე ერთგვარად ჩრდილში იდგა, ამის მიზეზი მიმართულების გამოხატვის სიცხადე და თვალსაჩინოებაა.

'ზმნისწინის არამიმართულებითი ფუნქციების შესწავლა დააჩქარა ქართული ენის კომპიუტერიზაციის პროცესმა – როცა საქმე სიტყვაკვლილებას ეხება, იქ შეიძლება დაკვამყოფილდეთ ზოგადი წესითა და რამდენიმე შენიშვნით, ხოლო როცა საქმე სიტყვაწარმოებას ეხება, მაშინ მოგვიწევს ყოველი კერძობითი შემთხვევისათვის მისთვის შესაფერი ფორმულები შევარჩიოთ.

ქართულ საენათმეცნიერო ლიტერატურაში, კერძო საკითხების კვლევის პარალელურად, იქმნებოდა განმაზოგადებელი, თეორიული შინაარსის ნაშრომები, სადაც წარმატებითაა გადაჭრილი მრავალი საკითხი ქართული ენის ბუნების შესახებ და დასახულია გზები კვლევის ახალი მიმართულებით გასაგრძელებლად. ქართული ენის განმარტებით, ლექსიკონი ის საფუძველია, რომელზე დაყრდნობითაც შეიძლება კორექტივების შეტანა ძველ ნააზრევში და სიახლის გზით სიარულიც. ასევე ფასეულია ინდოევროპული და ზოგადი ენათმეცნიერების მონაპოვრის გათვალისწინება. აქვე იგულისხმება ქართველური და კავკასიური ენათმეცნიერების როლი, ერთი შეხედვით, უმნიშვნელო საკითხის გასაშუქებლად. თვით ამერიკის ინდიელთა ენების კვლევისას მიღებული შედეგები (აქტიურობა – ინაქტიურობის ცნების შემოტანა) ნათელს ჰფენს ჩვენთვის საინტერესო მრავალ საკითხს, რომელთა საბოლოო ამოხსნამდე ჯერ კიდევ დიდი მანძილია.

ზმნისწინიან ფორმათა ქვემოთ მოყვანილ ჯგუფში თავი მოუყარეთ ისეთ ზმნებს, რომლებიც მკვეთრად იცვლიან მნიშვნელობას ზმნისწინის დართვის კვალობაზე. აქ ერთმანეთს უპირისპირდება უზმნისწინო-ზმნისწინიანი და სხვადასხვა ზმნისწინიანი ფორმები.

მნიშვნელობითი სხვაობა მკვეთრია. და ცალკე აღებული სიტყვაფორმაც არ იწვევს გაუგებრობას, კონტექსტის გარეშეც ცხადი და

გარკვეულია მისი მნიშვნელობა. აღნიშნულ ჯგუფში გამოვყავით A და B ქვეჯგუფები. მნიშვნელობათა დასაზუსტებლად მოვიშველიეთ ქართულ-რუსული ლექსიკონები. ქვეგლ-ს აღნუსხული აქვს შემთხვევები, როცა R (ფუძე) ორ- და მეტმნიშვნელობიანია, ან ერთი და იმავე ზმნისწინით გაფორმებული ზმნური სიტყვაფორმა ორ ან მეტ მნიშვნელობას ატარებს. ცხრილების ყურადღებით წაკითხვა საცნაურს გახდის, რა კრიტერიუმებს ვეყრდნობით ფორმათა დაჯგუფებისას. ამ ჯგუფში შემაჯავლი სიტყვაფორმები არის სწორედ იმის ცხადად მაჩვენებელი, რომ ზმნისწინების ერთ-ერთი ფუნქცია ახალი შინაარსის მქონე სიტყვაფორმის წარმოქმნაა და რომ ეს ფუნქცია არაფრით ჩამოუვარდება ზმნისწინის სხვა ფუნქციებს, ოღონდ გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ამ შემთხვევაში ჭირს გრამატიკულ კანონზომიერებათა დადგენა: ცალკეული წარმოქმნილი ერთეული ლექსიკოლოგიაში განიხილება და არა გრამატიკის რომელსაღე ნაწილში. უნდა შევნიშნოთ აგრეთვე, რომ ზმნისწინიანი სიტყვაწარმოება სიტყვაშემოქმედების ერთ-ერთი და ფრიად გავრცელებული წყაროა. ნეოლოგიზმების დიდი ნაწილი სწორედ მასზე მოდის. ამჯერად ამ საკითხზე მხოლოდ ამ ზოგადი განცხადებებით შემოვიფარგლებით.

ზმნისწინის დართვით სიტყვის მნიშვნელობის ცვლის კლასიკურ ნიმუშად ასახელებენ „აქვს“ – „ჰყავს“ ფუძეებს, რომლებიც უზმნისწინოდ ქონა-ყოლის გამომხატველებია, ხოლო ზმნისწინების დართვისას მოძრაობის გამოხატვას კისრულობს და არც მიმართულების გამოხატვაა მისთვის უცხო (ამ შემთხვევაში ყურადღებას აღარ ვამახვილებთ მიმართულების გამოხატვის „პირველად“ და „მეორეულ“ ბუნებაზე). აქვე უნდა დავსძინოთ, რომ ზმნისწინებს შორის შინაგანი დაპირისპირება ამ შემთხვევაში არ შეინიშნება. ზმნისწინიანი და უზმნისწინო ფორმები აწმყოს მწკრივში სხვაგვარად უპირისპირდებიან ერთმანეთს და დანარჩენებში – სხვაგვარად. ასევე სხვაობს უზმნისწინო და ზმნისწინიანი ფორმები „ბრძანებს“, „ბრძანდება“ ფუძეებთან.

A ზმნის ფუძე უზმნისწინოდაც  
სრულმნიშვნელოვანია

აქვს **имеет**

შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო- **несет**  
: ა-, ამო-, გა-, გადა-, გამო-, გადმო-,  
: და-, მი-, მო-, მიმო-

ბრძანებს **приказывает**  
(შე-, ჩა-, შემო-, ჩამო-, წა-, წამო-)  
**всестн, войти**  
: ა-, აა-, ამო-, გა-, და-  
: მი-, მო-, გადმო-, გადა-  
: გამო-

ბრძანდება **есть** (вежливая форма)<sup>1</sup>  
(შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო-, წა-, წამო-)  
ბნება, **проживает**  
(вежливые формы)  
: ა-, გა-, და-, მი-, მო-, გამო-,  
: გადმო-, გადა-, ამო-

გრილდება  
(შე-)  
: ა-, გა-, გაუ-, და-

B ზმნისწინის გარეშე ფუძე არ  
იხმარება

ბრალებს  
(შეი-, შეა-)  
: ა-, დაა-, დაი-, გადაა-, გად-  
მოა-,  
: გადმოი-

ბეჭდება  
(შთაე-, ჩაე-, შთაი-, ჩაი-)  
: აღი-, აღე-, ამოი-, დაე-, დაი-,  
: გადაი-, გადაე-, გადმოი-, ამოე-

ბარებს  
(ჩაა-, ჩაი-)  
: ა-, დაა-, დაი-, გაა-, გაუ-,  
: გაუ-, გადაა-, გადაი-,  
: მოა-, მია-, მი-, მიუ-

გნებს  
(შეი-)  
: შია-, გაა-, გაი-, ამოა-, გამოა-,  
: მოა-

გებინებს  
(შეა-, ჩაა-, წაა-)  
: აა-, მოა-, გაა-, დაა-

<sup>1</sup> დანარჩენი ზმნებისათვის ავტორს რუსული შესატყვისები მიწერილი არა აქვს (რედ.).

გერებს

(წაუ-)

: მლი-, მოუ-

გებს

(შეა-, შეი-, შემოუ-, შეუ-, ჩაა-,  
წაა-, წამოა-, შემოა-, ჩამოა-,  
ჩაი-, შეი-, ჩამოი-, წამოი-, შე-  
მოი-, წაუ-, შეუ-, ჩაუ-, წაა-)

: აა-, მლი-, მია-, მიი-, მიუ-,

გაა-, აუ-

: ამოუ-, დაა-, გადმოა-, გადა-,  
ლაუ-

: გამოა- გამოუ-, ამოუ-, ამოი-,  
ამოუ-

გება

(ჩაე-, წაე-, ჩაი-, ჩამოი-,  
უკუმო-, წაი-)

: ა-, დაე-, გაე-, გაი-, დაი-,  
მიე-, მოე-,

: გამოე-, მიმოე-, გადაე-, გარ-  
დაე-

გონებს

(შთაა-, ჩაა-, შეა-, შთაი-, ჩაი-)

: გაუ-, გამოი-, გაა-, მია-, ა-,  
გაი-, მლი-

ღებება

(შეა-, შე, შეს-, შემო-, შეუ-, შე-  
მოუ-, ჩა-, ჩამო-, ჩაუ-, ჩამოუ-,  
წაა-, წამოა-, წარმოა-, წარ-, წაუ-,  
წამოუ-, წარმოუ-, წარუ-)

: ა-, აღ-, აღუ-, აუ-, ამოუ-,

: განუ-, გამო-, გამოუ-, გადა-, გა-  
მოა-

: გადმო-, გადმოა-, გადმოუ-, გადა-,

: გან-, და-, დაა-, მი-, მო-, უკუ-

ღგენინებს

(შეა-, წარმოა-)

: აღა-, დაა-



### ღკამს

(ჩაა-, წაა-, შეა-, წამოა-, შემოა-, ჩა-, ჩას-, წა-, შე-, ჩაი-, შეი-, წამოი-, წამო-, შემოი-, ჩამო-, ჩამოს-, შემო-, წაი-, ჩაუ-, შეუ-, ჩამოუ-, შემოუ-)

: ა-, ად-, ამო-, ამოა-, ამოი-, ამოუ-,  
: გა-, გადა-, გაა-, გადმო-, გაი-, გაუ-,  
: და-, დაა-, დაი-, დაუ-, მღ-, მღს-,  
: მოა-, მოი-, მოუ-, მიუ-, მი-, მიი-,  
: მია-, გადა-, გადაუ-, გადაი-,  
გამო-, უკუუ-,  
: გამოუ-, გამოი-, გადმოი-, გად-  
მოუ-, გადმოა-

### ღებს

(ჩა-, ჩაა-, წაა-, წა-, წამოა-, ჩამოა-, შემოა-, ჩამო-, წამოს-, შემო-, შემოს-, შე-, შეს-, ჩამოი-, წამოი-, შემოი-)

: ა-, აუ-, გადას-, გა-, ამოს-,  
: მღს-, მია-, გამოს-, დაა-, მო-,  
: გადმოა-, გადაა-, და-, გადა-

### ღევს

(შეს-, შემოს-, ჩას-, ჩამოს-, წას-)

: ა-, ას-, ამოს-, გას-, დას-,  
: მის-, მოს-, გადას-,  
: ჩას-, გამოს-, მიმოს-

### ღის

(შეს-, შე-, ჩა-, ჩას-, ჩამო-, ჩამოს-, შემო-, შემოს-, ჩაუ-, ჩამოუ-, შე-  
მოუ-)

: ა-, ას-, გას-, გადას-, გამოუ-  
: და-, აუ-, გაუ-, მღს-, მის-,  
: მიუ-, მოუ-, ამოუ-, გადმოუ-,  
: გამო-, გადა-, მი-, მო-, მიმო-,  
: ამო-, გა-, გადმო-

ელებს

(ჩაა-, შეა-, წაა-, შემოა-, შე-  
მოი-, წამოი-, ჩამოა-, ჩაი-,  
წაი-, წაშოა-, წამოუ-)

: ა-, აა-, დაა-, გადაა-, გაი-,  
გაუ-, გადაი-,

: გადმოა-, გარდაა-, მია-, მი-  
მოა-

: გამოი-, მოა-, გაა-

ესებს

(შეა-, შეი-, შეუ-)

: ა-, აა-, დაა-, დაუ-, გაა-, მია-,

: მოა-, გადაა-, აღა-, აღუ-, მოი-

: მიმოა-, გაი-, გაუ-, გამოა-, ამოა-,

: აი-, აუ-, ამოი-, ამოუ-

ელებინებს

(ჩამოა-, შეა-, წაა-, ჩაა-, შე-  
მოა-, წამოა-)

: მოა-, გადაა-, მია-, გაა-, დაა-,  
გამოა-,

: ამოა-, გადმოა-, გარდაა-, მიმოა-

ელება

(შემოე-, შეე-)

: გადმოე-, ამოი-, ამოე-, მოე-,  
გაე-,

: გადაე-

ელებს

(წარა-, წარმოა-, წარმოუ-)

: მია-, მოა-, მოუ-, გადმოა-,  
მიუ-,

: გამოა-, აღა-

ზარებს

(შეა-, შეი-, შეუ-)

: დაი-, დაა-,

თვლის

(შე-, შემო-, შეუ-, შემოუ-, ჩა-, ჩამო-, ჩაუ-, ჩამოი-, ჩაი-, ჩამოუ-)

- : გა-, მი-, მია-, მიუ
- : მოი-, მო-, მოა-, ამო-,
- : გაი-, გადმოუ-, გადმოი-
- : გამოი-, გადაი-, გადაუ-
- : და-, დაი-, დაუ-, გადა-, გამო-,
- : გამოი-, გამოუ-

თვლევინებს

(შეა-, ჩაა-, შეუ-)

- : ა-, დაა-, გაა-, მია-,
- : მოა-, გამოა-, გადაა-

თეთრდება

(შე-, შეუ-, ჩაუ-)

- : გადა-, მო-, გაუ-, გა-
- : და-, გადმო-

კავდება

(შე-, შემო-, ჩაუ-, ჩა-)

- : გა-, გაუ-, და-, დაუ-

ზაეებს

(შეა-, შეუ-)

- : დაა-, დაუ-, გაა-, დაი-

ზიარებს

(შეი-, ჩაი-)

- : ა-, გაი-, გაუ-, დაა-,
- : დაუ-, დაი-, გაა-

კურთხებს

(შეუ-, შეა-, შემოუ-)

- : ა-, დაუ-, მია-, დაა-

კურთხებს:-

შეუკურთხებს<sup>1</sup>

<sup>1</sup> სიტყვაფორმათა შეპირისპირებისას აშკარაა შინაარსის უკიდურესი სხვაობის გამოვლენა — პოლარიზაცია: პირველში თუ მაღლის მინიჭებაა ხაზგასმული, მეორეში ლანძღვა-გინება, თავაშვებულობა, უხამსობა იგულისხმება.

კრთება

(შე-, შეუ-)

: გამო-, გან-, და-, გა-

: გამოუ-

კრავს

(ჩაა-, წაა-, შეა-, შემოა-, წაპ-, ჩაპ-, წამოპ-, შე-, შეპ-, ჩად-, წაი-, შეი-, წამოი-, წა-, წამო-, ჩამოპ-, შემოი-, წაუ-, ჩაუ-, ჩამოი-, შეუ-)

: ა-, აპ-, აა-, აი-, აუ-, გაი-, გაუ-, გადაპ-,

: გაა-, გა-, გაპ-, გადაა-, გადაა-, ამოი-,

: დაი-, დაპ-, დაა-, დაუ-, გამოი-,

: გამოპ-, მოი-, მია-, მო-, ამოი-, გამოა-, გამო-, მიი-, ამო-, მოპ-, ამოპ-, გადმოპ-, გადაპ-, გადმო-

კვირდება

(ჩაა-, შე-, ჩაუ-)

: ა-, დაა-, დაუ-, გაუ-, გა-

კითხვინებს

(შეა-, წაა-, ჩაა-, შემოა-, წამოა-)

: ა-, გამოა-, გადაა-, გაა-, დაა-,

: ამოა-,

კითხავს

(ჩაა-, ჩაპ-, ჩად-, წაუ-, ჩამოი-, ჩაუ-)

: აა-; : დაპ-; : გაი-, : გადაი-, :

გადაა-

: მია- : განი-, : გამოპ-, გადი-

: მლა-, : მოი-, მოპ-, : გაუ-

: მი-მოი, : ამოი-, მოუ-,

: გამოი-,

კვეთება

(შეი-, ჩაი-, წაე-, წარე-, წარ-,

კითხება

(შეე-, ჩაე-, წაე-, ჩამოე-, შე-  
მოე-, წაი-)

: დაე-, მოე-, გადაი-

კვენებს

(შეა-, ჩაა-, წამოი-, შეუ-, ჩაუ-)

: დაა-, დაი-, გაა-, გაუ-

კვრევენებს

(შეა-, წაა-, შემოა-)

: დაა-

კვრება

(ჩაე-, წაე-, შეე-, ჩამოე-, შეი-,  
მიე-,

: ამოე-, გაე-, დაე-, დაი-, აი-,

: გადაე-, აე-, აი-, გამოე-,

კიდებინებს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, შემოა-,  
წამოა-, ჩამოა-)

: დაა-, მოა-, აა-, გადაა-,

: გამოა-, მია-

წარი-

- : ამრი-, აი-, აღი-, გამრე-,
- : გადაი-, გამრი-, გაი-, მიი-,
- : მოი-, გაე-, განი-, ღაი-, ღაე-

კიდებს

(ნა-, ჩაპ-, წაპ-, შეპ-, შემოპ-,  
წამრი-, ჩამრი-, ჩამო-, ჩამოპ-,  
წამოპ-, ჩაუ-, წაუ-, წაუ-, შეუ-,  
ჩამოუ-, შემოუ-)

- : აპ-, უი-, აუ-, ამო-, ამოუ-, მო-,  
მოა-
- : მიუ-, მოუ-, გამოა-, გამოუ-,
- : ღაი-, ღა-, მი-, მია-, გაღრი-,
- : გაღო-, გადაი-, გაღა-, გა-, მოა-,
- : ღაპ-

კვეთს

(ნა-, წაპ-, წარი-, შეუ-, შემოუ-,  
წარუ-)

- : ა-, აი-, აღ-, გა-, ღაუ-, მოა-,
- : გამოპ-, მო-, გადა-, ღა-, მოპ-,  
ამოპ-,
- : გადაუ-, გაუ-, მოუ-, გაი-, ღაი-,
- : მოი-, ამრი-

ლოცავს

(შეუ-, წაი-, ჩამრი-, ჩამოუ-)

- : ღა-, მრი-, გაღოუ-, მოუ-,
- : ღაი-, ღაუ-, გადაუ-, გამოუ-,

ლახავს

(შე-, შეი-, შეუ-)

- : გა-, გაუ-, გაი-, ღა-, ღაუ-,
- გაღაუ-,
- : გადა-, მო-

ლახება

(შეუ-, შემოუ-, შეი-)

- : გაი-, გაე-, გადაი-

ლოგინებს

(ჩაა-)

- : მოა-, მიი-, ღაა-

ლევს

(შეა-, შემოა-, ჩა-, შე-, შემო-, ჩა-)

- : ა-, ამო-, ჩამო-, ღაი-, ღაუ-,
- : მი-, მია-, მიუ-, მო-, მოი-, ღა-,
- : გადა-, გამო-, გამოი-, გადაა-,
- : გადაუ-

მართებს

(შე-)

: და-

მართავს

(შე-, ჩა-, წა-, წაი-, წაუ-, წარუ-)

: ა-, აუ-, ალუ-, აღ-, და-,

: გა-, გაი-, გაუ-, მი-, მო-,

: მოუ-, გადა-, გადმო-, გამო-

ნიშნავს

(შე-, ჩა-, ჩაი-, ჩაუ-)

: აღ-, და-, დაი-, დაუ-, მოი-,

: მო-, მოუ-

მცირებს

(შეა-, შეი-, შეუ-)

: დაა-, დაი-, დაუ,

მჩნევს

(შეი-, შეა-)

: ა-, დაა-, დაი-, მიი-

ნებსებს

(შეა-

: ა-, გაა-, დაა-, მოი-,

: დაუ-, მია-

ნიშვნიწებს

(შეა-, ჩაა-)

: დაა-

ნახვინებს

(შეა-, შეუ-)

: დაა-, მოა-, გამოა-, გადაა-

ნელებს

(შეა-, ჩაა-, ჩაუ-, შეუ-)

: მია-, გამოა-, გამოუ-, გაი-,

: გაუ-, გაა-, დაა-, მოი-, გადაა-

ნდობს

(შეი-, შეუ-)

: დაი-, მია-,

: გაა-, დაა-, მია-, მიი-, გამოი-

პირებს

(შემოი-, შეი-, ჩამოა-)

: ა-, დაა-, მია-, დაი-, დაუ-,

პყრობს

(შეი-, შეუ-)

რთავს

(ჩა-, წა-, შე-, შეი-, ჩა-, ჩაუ-,  
წაუ-, შეუ-)

- : ა-, ამო-, და-, დაუ-, დაა-
- : დაი-, მოი-, გამოუ-, გადაუ-, მღ-,
- : მოუ-, გადა-, გამღ-, გაღმო-

რეკავს

(შე-, ჩა-, წა-, წაი-, ჩამო-, წამო-,  
შემო-, შეუ-, ჩამოუ-, შემოუ-)

- : მი-, მო-, გა-, და-, გადა-, გაი-,
- : დაუ-, დაი-, გაუ-, მი-, მოი-, მღ-,
- : გამო-, ამო-, გამოი-, გაღმოი-,
- : გამო-, მოუ-, გამოუ-

რიგდება

(შე-, შეუ-, ჩამოუ-, ჩამო-)

- : გა-, გაუ-, და-, დაუ-,
- : მღ-, მოუ-

რგებს

(შეი-, შეა-)

- : ა-, მოა-, მოუ-, მოი-

რეკს

(შე-, შემოუ-, შეუ-, შემო-, ჩამო-,  
ჩა-, ჩამოუ-)

- : გა-, გამო-, გაი-, მი-, გამოი-,
- : მო-, მოუ-, გაუ-, გაღმოუ-, და-,
- დაი-,
- : დაუ-, ა-, ამო-, გადა-

- : აა-, ა-, ადა-, აუ-, დაი-, აღი-
- : აღუ-, მოა-, მოუ-, გაა-, განა-,
- : განი-, მია-, მიი-, მიუ-

პერობინებს

(შეა-)

- : მია-, დაა-

რთმეგს

(შეა-, ჩაა-, ჩამოა-, წაი-, წაუ-,  
წაა-, წამოა-)

- : ა-, აა-, აუ-, ამოა-, ამოი-,
- ამოუ-, გამოუ-,
- : გაა-, გამოა-, მია-, გადაა-,
- გადაი-, მოა-
- : მიი-, მიუ-

რიგებს

(შეა-, ჩაა-, ჩამოა-, შემოა-,  
შეი-, ჩამოი-, შემოი-, ჩაუ-, ჩაი-  
, ჩამოუ-, შემოუ-)

- : გაი-, დაი-, გაა-, გაუ-, დაა-,
- : დაუ-, მოა-, მოი-

რიშვინებს

(წამოა-)

- : დაა-

რეკინებს

(შემოა-, წაა-, ჩაა-, შეა-,  
ჩამოა-, წამოა-)

- : ა-, ამოა-, გაღმოა-, გაი-, მია-,
- : დაა-, გადაა-, მოა-, გამოა-

რჩინებს

(შეა-)

- : მოა-

რჩება

(შე-, შემო-, ჩამო-, ჩამოუ-, ჩა-)

- : და-, დაუ-, გა-, გადაუ-,
- : გადა-, გამო-, მო-, მოუ-

რიცხავს

(შე-, ჩა-, ჩაი-, ჩაუ-)

- : აღ-, ამო-, ამოი-, გა-
- : გამო-, გადა-, გამოუ-, გადაუ-
- : და-, დაა-, გადაი-, გადმოი-

რეცს

შე-, ჩა-, ჩაი-, შეი-, ჩაუ-, წაუ-,  
შეუ-, შეა-, წამოუ-, შემოუ-

- : ა-, აუ-, აღ-, აი-, ამო-, ამოუ-
- : მიუ-, მოუ-, მი-, გა-, და-
- : გადა-, გამოუ-, გამო-, გადაუ-
- : გამო-

სრულდება

(შე-, შეუ-)

- : აღ-, და-, გა-

სერის

(შე-, ჩაი-, შეი-, ჩამოი-, წაი-,  
წამოი-, შემოი-)

- : აა-, ამოი-, ამო-, ამოუ-
- : გა-, გაი-, გაუ-, და-, დაი-, დაუ-
- : გადაი-, გადაუ-, გამოი-, გადმოი-
- : მო-, მოი-, მოუ-

სახავს

(ჩა-, ჩაი-, წარმო-, ჩაუ-, შთა-,  
წარმოუ-)

- : ა-, და-, გამო-, გამოი-
- : გადმო-, გამოუ-, დაი-, დაუ-
- : გადაი-

როვევინებს

(შეა-)

- : მოა-, დაა-

როვება

(ჩაე-, შეე-, ჩაი-)

- : მოი-, დაი-, დაე-

რჩენს

(შეა-, შეი-, ჩაა-, ჩაი-, ჩამოა-,  
ჩამოი-, ჩაუ-, შეუ-)

- : ა-, დაა-, გადაი-, დაუ-, გადაა-
- : მოი-, მოუ-, დაი-, გადაუ-,  
მოა-

სხამს

(შე-, წაა-, ჩაა-, ჩამოა-, წამოა-,  
წამოი-, შემოა-, ჩა-, შეა-, ჩაი-,  
წაი-, შეი-, ჩაუ-, შემოი-, ჩამო-,  
შემოუ-, შემო-, ჩამოუ-)

- : ა-, აი-, დაი-, დაუ-, გაა-, გა-  
მოუ-
- : ამო-, გადა-, გადაა-, გადაუ-,  
გადმოა-, დაა-
- : გადმოუ-, გადმოი-, ამოუ-,  
ამოა-, მია-,
- : მოა-, მიუ-, მოუ-, გადმოუ-

სრავს

(ჩაი-)

- : დაი-, მო-, მოუ-



სვამს

(შე-, ხა-, ჩაი-, შეი-, წამო-, წაი-, ჩამოი-, წამოი-, შემოი-, ჩამო-, წამო-, შემო-, ჩაუ-, წაუ-, შეუ-, წაი-, წამოი-, ჩამოუ-, წამოუ-, წაუ-, წამოუ-, შემოუ-)

- : ა-, აი-, აუ-, გაი-, გა-, და-,
- : დაი-, დაა-, ამოუ-, გადაი-, ამოი-,
- : მოი-, -გამო-, ამო-, მიუ-, მოუ-,
- : გადმო-, მი-, მოი-, გადაუ-, გადა-,
- : გამო-, გაუ-, დაუ-, გადაუ-,
- : გამოუ-, გამოი-, მო-, მოუ-, მიი-

საზღვრავს

(შემო-)

- : განუ-, გან-, მო-

სვენებს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-, წარ-  
მოა-, შემოა-, შეი-, ჩაი-, ჩამოი-,  
ჩაუ-)

- : ამოა-, მია-, მიი-, მოი-, მოა-,  
მოუ-
- : ა-, აა-, გაა-, დაა-, განი-,  
გადაა-,
- : დაი-, გადმოა-, გამოა-, განა-,  
განუ-

სწრებს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-, შე-  
მოა-, წაი-, შეი-, წამოა-, ჩაუ-,  
წაუ-, შეუ-, ჩამოუ-, წამოუ-,  
შემოუ-)

- : ა-, აა-, ამოა-, გაა-, ამოუ-,
- : გამოუ-, დაა-, დაი-, მიუ-,  
გადაა-,
- : გადაუ-, გადმოა-, გაუ-, მია-,  
მოა-,
- : მოუ-

სძენს

(შეა-, ჩაა-, ჩაი-, შეი-)

- : ა-, მოა-, დაა-, მოი-, მოუ-

სმევიწებს

(ჩაა-)

- : დაა-

სხმევიწებს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-)

- : ა-, აა-, დაა-, გაა-, ამოა-,
- : გამოა-, გადაა-, მოა-

სუღრება

(შეი-)

- : გაი-, დაი-

### სხმება

(შეე-, ჩაე-, შემოე-, ჩაი-, ჩამოი-)  
: აი-, აე-, დაე-, გაე-, მოი-, დაი-

### სძება

(ჩაე-, წაე-, შეე-, შემოე-,  
ჩამოე-, ჩამოი-)  
: გაე-, მოე-, დაე-, მიე-,  
: მოე-, გადე-, მოი-, ამოე-

### ტეხინებს

(წაა-, შეა-, შემოა-, ჩაა-,  
ჩამოა-, წამოა-)  
: ა-, აა-, გამაა-, გადაა-, დაა-,  
: მოა-

### ტეუს

(შეა-, ჩაა-, ჩას, ჩაი-, შემო-,  
წაა-, ჩა-, შეა-, ჩამოა-, შე-,  
წამოა-, შემოა-)  
: ამო-, მი-, გა-, გამოა-, მიუ-,  
დაა-,  
: მოა-, გამოა-, დაი-, და-,  
მიუ-

### ტეებს

(ჩაა-)  
: აღმოა-, გამოა-, მოა-, დაა-,  
: მიუ-, განუ-

### ტანს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-,  
წამოა-, შემოა-, ჩაი-, წაი-, შეი-,  
ჩამოი-, წამოი-, შემოი-, წარი-,  
ჩაუ-, შეუ-, ჩამოუ-, შემოუ-)  
: ა-, აა-, აუ-, ამოა-, ამოი-,  
: ამოუ-, დაი-, დაა-, გაა-, გაა-,  
გამოა-,  
: გადაი-, გადაუ-, გამოი-, გა-

ფარავს

(შეი-, წა-)

: და-, გადა-, დაი-, დაუ-, მოი-,

: გაღმო-, გაღაი-

ფასებს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-, წამოა-,  
შემოა-, ჩაი-, შეი-, წაი-, ჩამოი-,  
წამოი-, ჩამოუ-, შემოი-)

: აი-, გადაა-, გადაი-, ამოა-,

: ამოი-, გაღმოა-, გაღმოი-,

: მოა-, ა-, აა-, აუ-, გადაუ-, დაა-,

: მოი-, გაა-, გამოუ-, დაი-, მიი-,

ძია-

მოუ-, გაღმოი-,

: გაღმოუ-, ძია-, მიი-, მიუ-

ქმნება

(შეე-, შეი-, წარმოი-)

: გარდაი-

ქცევს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-, წამოა-,  
უკუა-, შემოა-, ჩაი-, შეი-,  
ჩამოი-, წარი-, ჩაუ-, წაუ-,  
შეუ-, წამოუ-, შემოუ-)

: გამოა-, გარდაა-, გაა-, გაღ-  
მოა-, ამოა-,

: გადაი-, გადაუ-, დაა-, მოუ-,  
მოი-, ძია-,

: მიი-, მიუ-, დაუ-

ქცევენებს

(შეა-, წაა-, წამოა-)

: დაა-, წამოა-

ქნევენებს

(ჩამოა-)

პ-ყავს

(შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო-, წამო-)

: ა-, გა-, და-, გადა-, მო-, მი-,  
: აძო-, გაძო-, გაძმო-, გადა-, გაძმო-

ყვინთავს

(ჩა-, ჩაჰ-, ჩამო-)

: და-

ყიდის

(შეღ-, შემოღ-)

: გა-, და-, გაძოღ-, მოღ-,

: გაუ-, დაუ-, მიჰ-

ყავს

(შეჰ-, ჩაჰ-, შემოჰ-, ჩამოჰ-)

: აჰ-, გაჰ-, დაჰ-, გადაჰ-, მოჰ-,

: აძოჰ-, გაძოჰ-, გაძმოჰ-, მი-,

გადა-, გაძმო-

: ა-, აა-, დაა-, გაა-

ქვეითებს

(ჩაა-, ჩამოა-, ჩაი-, ჩამოი-,  
ჩამოა-)

: ა-, დაა-, დაი-

ღებინებს

(შეა-, წაა-, ჩამოა-, წამოა-)

: აა-, მია-, დაა-

ღონებს

(შეა-, შეუ-)

: დაა-, დაი-, დაუ-

ღმართობს

(წა-, უკუ-)

ყოფინებს

(ჩაა-, წაა-, შეა-, წამოა-)

: დაა-

ყრება

(შეე-, წაე-, უკუე-, ჩაე-, ჩამოე-,  
შემოე-, ჩაი-, შეი-, ჩამოი-)

: გაე-, მიი-, მოი-ყრის

(შეა-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-, წამოა-,  
ჩა-, წა-, წაჰ-, შე-, შეჰ-, ჩაი-,  
წაი-, შეი-, ჩამოი-, წამოი-, შემოი-,  
უკუი-, ჩამო-, წამო-, უკუ-,  
წამოჰ-, შემო-, შემოჰ-, ჩაუ-,  
წაუ-, შეუ-, ჩამოუ-, შემოუ-)

: ა-, აჰ-, აი-, აუ-, გა-, გაი-

: გადა-, გადაი-, გადაუ-, მიმო-,  
მიმოი-,

: დაა-, და-, დაი-, დაუ-, მოუ-,  
მო-, მოა-,

: მოი-, მი-, მია-, მიუ-, გად-  
მოუ-,

ყოფის

(შე-, ჩა-, შეი-, ჩაუ-, წა-, ჩამო-,  
წამო-)

- : ა-, ამო-, გადა-, მო-,
- : გაუ-, ამოუ-, დაუ-, გადმო-,
- : კადმოი-, გადაუ-, გა-, გაუ-,
- : გადმოუ-, გამო-, გამოუ-

ყვება

(ჩაპ-, ჩა-, წაპ-, შემო-, ჩამო-,  
ჩამოპ-, მო-, ამო-, გადა-, გადმო-,  
წამოპ-, გამო-, შემოპ-, წა-, წამო-)

- : ა- აპ-, გაპ-, დაპ-, გადაპ-, ამოპ-
- : გა-, გამოპ-, აუ-, მოუ-, მიპ-,
- : მოპ-, და-, დაუ-, გაუ-, მი-, მო-

შლის

(ჩა-, წა-, შე-, ჩაი-, წაი-, შეი-,  
წამოი-, ჩამოი-, ჩამო-, წამო-, ჩაუ-,  
შეუ-, ჩამოუ-, ჩამოი-, წამოუ-)

: გადმო-, გადმოა-, ამო-, ამოუ-

ყურებს

(წაა-, ჩაპ-, ჩამოპ-, შემოპ-,  
შეპ-)

- : გა-, გადმო-, დაა-, მოა-, მოპ-;
- : მია-, გამო-, დაპ-

ყენებინებს

(შეა-)

- : აა-, დაა-, გამოა-

ყოლებს

(შეა-, ჩაა-, წაა-, წაი-, ჩაი-,  
ჩამოა-, წამოა-, შემოა-, შეი-,  
ჩამოი-, წამოი-, შემოი-)

- : ა-, აა-, გაა-, დაა-, გამოი-,  
გამოა-,
- : მოა-, ამოა-, აი-, მია-, გადაა-,  
დაი-,
- : დაუ-, ამოი-, გადაი-, გაი-,  
მოა-, მოი-, მოუ-

ყვება

(შე-, შეუ-, შემო-, შეპ-, ჩაუ-,  
ჩა-, შემოუ-, წა-, წამო-, ჩაპ-,  
წაპ-, ჩამო-, ჩამოპ-, წამოპ-,  
შემოპ-)

- : ა-, აუ-, აპ-, ამო-, მო-, გადა-,
- : გადმო-, მიპ-, მოპ-, გაპ-,  
დაპ-, გადაპ-,
- : ამოპ-, გამოპ-, მოუ-, დაუ-,  
გაუ-,
- : გამო-, მი-

შავეებს

(ჩაუ-, ჩაა-, წაა-, ჩამოა-,  
ჩამოუ-, წაუ-)

- : გაი-, გადაუ-, მოა-, გაა-, დაა-

: ა-, აუ-, გუ-, გადა-, ამოი-, ამოუ-,  
: დაუ-, და-, გადმო-, გადაი-, აი-,  
გაი-,  
: გადმოუ-, დაი-, მო-, მოი-, გადმო-,  
გამოუ-  
: გამო-, გადაუ-, მოი-, ამო-, გაუ-,  
მიუ-

### შავდება

(ჩა-, ჩამო-, წა-, ჩაუ-)

: ა-, გუ-, და-, მო-, მი-, დაუ-,  
: გადა-

### შენებს

(შეა-, ჩაა-, ჩამოა-, შემოა-)

: ა-, ამოა-, აა-, ალა-, აუ-, ამოი-,  
: გაა-, დაა-, მია-, მოა-, გამოა-, ამოუ-  
: მიი-, მოი-, დაუ-, მიუ-, მოუ-,  
: გადაა-, გადაუ-, გაუ-

### ჩნდება

(შეა-, ჩაა-, წამო-, წარმო-, შეუ-,  
შემოუ-)

: გაუ-, გამოა-, ა-, დაა-, აღმო-,  
: აღმოა-, აღმოუ-

: მია-, დაუ-, გაუ-, ამოუ-, მოა-,  
: გამოა-, გადაა-

### შლება

(შეე-, ჩაე-, წაე-, ჩამოე-,  
წამოე-, ჩად-, წაი-, შეი-, ჩამოი-,  
წამოი-)

: აე-, დაე-, მოე-, გამოი-, ამოი-,  
: გადმოი-, გადმოე-

### შეებიწებს

(შეა-, ჩამოა-)

: გაა-, დაა-, აა-, მოა-, გამოა-

### ჩემდება

(ჩაა-)

: დას-, მია-, მოა-

\*შენიშვნა: ამ ზმნის ძირი ნაც-  
ვალსახელოვანი წარმოშობისაა.  
ჩემ- I პირის ფორმაა, მაგრამ  
ინმარება II და III პირშიც, ე.ი.  
განიცდის სინკრეტიზაციას. ახ-  
ლა არავის ეწოთირება და-ი-  
ჩემ-ა III პირისათვის.

ასეთივე პროცესი გაიარა თა-  
ვის→თვის ნაცვალსახელმაც:  
წარმოშობით II პირი და III-სა  
და I პირშიც დამკვიდრდა: მი-  
ე-ი-თვის-ე ან მი-ი-თვის-ა.

### ჩეზება

(შეე-, ჩაე-, ჩაი-, ჩამოი-, შე-  
მოე-, წაე-)

ცლის

(შედ-, შეუ-)

: ა-, დას-, განი-, გამოს-, მოუ-,

: დაა-, დაი-, დაუ-, მოა-, მოი-

ცემს

(შეს-, ჩაი-)

: წას-, ჩას-, ჩაუ-,

: მოს-,

: გამოს-, გას-, დას-, დაი-, გადას-,

მის-

ცლის

(ჩაა-, შეა-, წაა-, ჩამოა-, ჩა-,

შემო-, შემოი-, შე-, ჩაი-, ჩამო-,

წამო-, ჩაუ-)

: ა-, აა-, აი-, გა-, ამო-, ამოა-

: ამოი-, გაა-, გაუ-, გამოა-, გამოუ-

: გადა-, გადაა-, გადმო-, გადმოი-,

და-,

: დაუ-, დაა-, მოი-, მია-, მოა-

ცივლება

(შე-, შეს-, ჩა-, ჩამო-, შეა-, შეუ-,

ჩაა-)

: ა-, მია-, გა-

ციდება

(ჩას-, წას-, შეე-, შე-, შეს-, ჩამოს-,

წამოს-, შემოს-, ჩაუ-, შეუ-)

: მოუ-, ამო-, გადმო-, დაუ-,

: გამო-, გადაუ-, გა-, მო-, დას-

: დაე-, გამოი-, გადაე-, გადმოი-,

: გაი-, დაი-, მოი-, გადაი-,

ჩვენებს

(შეა-)

: მოა-, უ-

ცივლება

(შეე-, შეი-)

: გადაი-

ციდენს

(შეა-, წაა-, წამოა-, წაი-)

: ა-, აი-, გადაი-, აა-, გაა-,

: მოუ-, მოა-, დაა-, გადაა-, გაუ-

ციმება

(წამოე-, ჩამოე-, ჩაი-, ჩაე-)

: აი-, გაი-, მოე-, ამოე-, ამოი-

ციინებს

(შეს-, შემოს-, ჩაი-, ჩაუ-, ჩას-)

: გაა-, დას-, გას-, გადმოს-

ციკამს

(ჩაა-, ჩამოა-, შემოა-, ჩაი-,

ჩამოი-, წამოა-, წამოი-, შემოი-,

წამოუ-)

: აა-, ა-, დაა-, დაუ-, გადაა-,

: ამოი-, მოი-

ციხადებს

(შეი-, შეუ-)

: ა-, გაუ-, განუ-, გაა-, განა-,

: გამოუ-

ციინის

(შეს-, შემოს-)

: დას-

ცნობს

(შეი-)

: ა-, ვაა-, გად-, ამოი-, გამოი-

ცურავს

(შე-, ჩამო-, შემო-)

: მო-, და-, გადა-, გამო-, მი-,

: გადმო-, გა-, მი-, მო-

ცურდება

(შე-, ჩა-, წა-, ჩამო-, წამო-, შემო-, ჩაუ-, ჩამოუ-)

: ა-, აუ-, და-, გა-, ამო-, მოუ-,

: მიუ-, მო-, მი-, გადა-, გამო-,

: გადაუ-, გამოუ-, დაუ-, გაუ-,

: ამოუ-

ცხებს

(შეს-, შეი-, ჩას-, წას-, წაი-)

: დას-, გამოს-, მოა-, ა-,

: გაა-, დაა-, დაი-, მის-, მოი-,

: გას-, მია-, გამოა-, ამოი-, გამოი-

ძვრება

(შე-, წა-, ჩა-, შემოს-, ჩას-, წას-, ჩამო-, უკუ-, წამო-, წამოს-, შემო-, ჩაუ-, შეუ-)

: ა-, აა-, და-, ადი-, გა-, მო-, აუ-,

: დაი-, გაუ-, მიუ-, მოუ-, გადაუ-,

: გადმო-, მოა-, მოი-, ამოი-,

: ამოუ-, ამო-, ამოა-

ძენს

(შეს-, შეუ-, შეი-)

: დას-

ძრავს

(შე-, შეუ-, წა-)

: ა-, ად-, ადი-, ადუ-, და-, დას-

ცეცხლებს

(შეა-, ჩაა-, შემოი-)

: ა-, გაა-, ამოა-

ცლება

(შეე-, ჩამოე-, ჩაი-, წამოე-, შე-  
მოე-, წაე-, წამოი-, შემოი-,  
ჩამოი-)

: აი-, ამოე-, აე-, ამოი-, გაე-,  
გამოე-,

: გამოი-, გადაი-, გაი-, დაე-,  
დაი-, მოე-

ძგერებს

(შეა-)

: ა-, აა-, დაა-, დაი-, აუ-

ძულებს

(შეა-, შეი-)

: ა-, აი-, მოა-, ამოი-, მოი-



: ღაუ-, გა-, მი-

ძლებს

(შე-, შეუ-, შე-)

: გა-, გაუ-

წყვეტს

(შეა-, შე-, შეს-, შემოა-, ჩამოა-, ჩა-, ჩას-, წას-, წაა-, ჩაი-, ჩამოი-, შემოი-, ჩამოს-, ჩამო-, ჩაუ-, შეუ-, ჩამოუ-)

: ა-, აი-, აა-, ამოი-, ამოუ-, გაი-, ამო-, მო-,

: გაუ-, დაუ-, გადაუ-, გადაი-, დაი-,

: ღაა-, გაღა-, გა-, ღა-, გამოუ-,

: მოა-, მოი-, მოუ-, მია-, მიუ-

წევს

(შეა-, ჩაუ-, წაუ-, ჩამოუ-, წამოუ-, ჩა-, შეს-, ჩამოა-, წამოა-, შემოა-, ჩაი-, წაი-, წამოი-, შემოს-, შეი-, ჩამოი-, წამოა-, შემოი-, წაი-, წამოს-, ჩას-, წას-)

: ა-, აუ-, აი-, ამოი-, ამოა-, ა-, ას-,

: აა-, ა-, დაი-, გაი-, გაა-, გას-  
გამოს-,

: გამოს-, გადას-, გამოი-, გადმოი-,

: გაუ-, მიუ-, მია-, მოუ-, გა-, მოს-,

: ღაა-, დაუ-, მოს-, გას-, ღას-,

გაი-, გამოი-,

: მოა-, დაი-, მოი-, მის-, გამოუ-

წვება

(შეა-, შეი-, ჩაე-, წამოუ-, შემოუ-, შეე-, ჩაე-, შემოე-, წაა-, ჩამოა-, წამოა-, შემოა-, შემოე-, შემო-, ჩა-, წა-, შე-, ჩაი-, შემო-, წამო-, ჩაუ-, წაუ-)

: ა-, აი-, დაი-, გამოი-, მოი-,

წოდებს

(შეა-, ჩაა-, ჩამოა-, შემოა-, წაი-)

: ა-, აა-, ამოა-, გადა-, მო-, გაი-, მოუ-,

: გაა-, გამოა-, მოა-, გამოი-, გაუ-,

: გამოუ-, გადმოა-, გადმოუ-,

მია-, მიუ-

წონება

(შეე-)

: აი-, მოი-, გადაი-, გაე-, მოე-,  
ღაე-

წყალბებს

(შეა-, შეი-, ჩაი-, ჩამოი-)

: ა-, გაი-, გაა-, გაუ-

წყვეტინებს

(შეა-, ჩაა-)

: გაა-, ამოა-, მოა-, გადაა-, ღაა-

წყენს

(შეა-, შეი-)

: ა-, მო-, მოუ-,

წამებს

(შეა-, შემოს-, შეა-, შეი-)

: ა-, ღას-, გაა-

წაფება

(ჩაე-)

: ღაე-, გაი-, გამოი-

ამოუ-,  
: მოა-, მო-, მი-, გაღაი-, გამოე-,  
დაე-, მოუ-,  
: გა-, გაღმო-, მიე-, ამოე-, გაღაე-,  
: გაუ-, დაი-, მიი-, ჩაე-, ჯე-, ღაა-,  
მია-,  
: ღა-, გაღა-, გაღაა-, ღაუ-, გაღაუ-,  
მიუ-

### წყლებს

(შეა-, წაა-, ჩამოა-, წამოა-, შემოა-,  
ჩა-, შეუ-, ჩას-, წა-, წას-, შე-,  
შეს-, შემო-, შემოუ-, ჩამოუ-,  
წამოუ-, ჩამოუ-, ჩამო-, ჩამოს-,  
ჩაუ-, წაუ-)  
: ღა-, მიმოა-, მიმო-, გამო-, გა-  
მოუ-

: გა-, ღაა-, გაღა-, გაღაუ-, ამოუ-,  
ამო-

: გაუ-, მი-, მია-, მიუ-, გარღა-,  
გარღაუ-

### წირავს

(შეს-, შეი-, შემოს-)

: ღა-, ჯას-, გან-, გამოი-, მო-

### ხსნის

(შე-, შეი-, შეუ-, შემო-, შემოი-,  
ჩა-, ჩაი-, ჩამოი-, ჩამო-, ჩაუ-, წა-,  
წაი-, წაა-)

: ა-, ჯუ-, ამოუ-, აი-, ამო-, გა-,

: გაღაი-, გაუ-, გაღაუ-, გაი-, ღა-,

: ღაი-, ღაუ-, მო-, მოი-, მოუ-

### ხურავს

(შეი-, ჩა-, წა-, წაი-, წაა-, წამოა-,  
შე-, ჩამო-, ჩამოი-, წამოი-, წამო-)

: ა-, ღა-, ღაა-, მოა-, მოი-, მოუ-,

: გამო-, გაღაი-, გამოი-, გამოუ-,  
ღაი-

### ხურებს

(შეა-, წამოა-, შემოა-, შეუ-)

: ა-, აა-, ღაა-, ჯაა-, გაუ-, მოა-,  
ჯაღაა-,

: გაღაი-, გამოი-, გაი-

### ხვედრებს

(შეა-, შეი-)

: ღაა-, მია-, მოა-, მოი-

### ხდენს

(შეა-, ჩამოა-, წაი-, წაა-, წაუ-)

: ა-, აი-, ჯუ-, მოა-, მოი-

: გაი-, გადა-, მო-, მიი-, მიუ-,  
: გადმო-, დაუ-, გა-

### სოცავს

(შეა-, ჩა-, შე-, წაი-, წარი-, წარ-,  
ჩაუ-, შეუ-)

: ა-, აღ-, და-, მოი-, ამო-, დაუ-,  
: ამოუ-, დაი-, მო-, გამო-

### ხედება

(შე-, ჩა-, შემო-)

: და-, დაუ-, მი-, მო-, მიუ-

### ხმობს

(შეა-, ჩამოა-, ჩაი-, შეი-, შემოი-,  
შემოა-, ჩაა-)

: ამოა-, ამოი-, გაა-, გაი-,  
: გადაა-, გაუ-, დაა-, გადმოი-,  
დაუ-,  
: გამოი-, გადაი-, გამოუ-, მიუ-,  
: მოუ-, მიი-, მიი-

### ჯერდება

(შე-, შეს-, შეუ-)

: დას-, გა-

### ჯავრდება

(შეს-, შეუ-)

: გა-, გაუ-, და-

A<sub>1</sub> ზმნის ფუძე უზმნისწინოდაც  
სრულმნიშვნელოვანია

### ზმანება

(ჩაი-, წაი-, წაე)

: მოე-, დაე-, დაი-, მოი-, გაი-, გა-  
მოი-

### ხდენინებს

(წაა-)

: მოა-

### ხდევინებს

(ჩაა-)

: აა-, გაა-, დაა-, გადაა-, მოა-,  
გამოა-

### ხამებს

(შეა-, შეუ-)

: ა-, გაა-, დაა-, გაუ-

### ხვედრებს

(შეა-, შეა-)

: მოი-, მოა-, მია-, დაა-, ა-

### ჯერებს

(შეა-, შეუ-, შეი-)

: ა-, გაა-, დაა-, დაი-, დაუ-,  
მოი-

### ჯავრებს

(შეა-, შეა-)

: ა-, გაა-, დაა-, გამოა-

B<sub>1</sub> ზმნისწინის გარეშე ფუძე არ  
იხმარება

### დგმება

(ჩაე-, შეე-, ჩაი-, შეი-, შემოი-,  
ჩამოი-, წაი-, წამოი-)

: გაი-, დაი-, აე-, დაე-, მიე-, მიი-

კვეთება

(წაე-, წარე-, შეი-, ჩაი-, წარი-)

- : ჭი-, მლი-, მიე-, გაე-, აღი-,
- : განი-, დაი-, ამოი-, აი-,
- : გადაი-, გაძლი-

კიღება

(შეე-, შეი-, ჩამოე-, წამოე-, შემოე-, წაე-)

- : გაე-, გადაე-, გამოე-,
- : მლე-, გაი-, დაი-, დაე-, გამოე-

რევა

(ჩაე-, წაე-, შეე-, ჩამოე-, წამოე-, შემოე-, შეი-)

- : გადაე-, გაე-, დაე-, ამოე-, აი-, დაი-,
- : გამოე-, მოე-, გადაი-, აღი-, აე-,
- : გაღმე-

ფერება

(წაე-, შეე-, შეი-)

- : დაე-, დაი-, მლე-, მიე-

ქცევა

(წაე-, ჩაე-, შეე-, ჩამოე-, წამოე-, შემოე-, ჩაი-, წაი-, ჩამოი-, წამოი-, შემოი-, უკმოი-, უკწე-, უკწე-)

- : აე-, გადაე-, გაე-, მიე-, მოე-,
- : გამოე-, გაი-, მოი-, დაე-, გარდაე-,
- : გარდაი-, გარდი-, მიი-, გამოი-, გაი-,
- : მლე-, გადაე-, გადაი-,
- : მიძლი-, გაღმლი-

წევა

(შეე-, ჩაე-, წაე-, ჩამოე-, წამოე-, შემოე-, ჩაი-, წაი-, შეი-, ჩამოი-, წამოი-, შემოი-, ჩაე-, ჩაი-, ჩამოე-, წამოე-)

: გამოი-, გადაე-, გადაი-, გაღ-

მოი-,

: მოე-, მოი-, ამოე-, ამოი-

ქნება

(შეე-, შემოე-, შეი-, ჩამოე-)

: გამოი-, გაი-, მოი-, გამოე-

ვლება

(შემოე-, შეე-)

: აე-, გამოე-, ამოე-, მლე-,

: გაე-, გადაე-

მართება

(წაე-, შემოე-, წარე-, წაი-, შეი-, წამოი-, შემოი-, წარი-, წარე-)

- : აღი-, აღე-, გაი-, გაე-, დაე-,
- : აე-, აი-, მიე-, მოე-, ამოი-,
- : დაი-, გადაე-, მიი-, მოი-,
- : გაღმე-, გამოე-

ნაცვლება

(შეე-, ჩაე-)

: დაე-

ნახება

(შეე-, შემოე-, შეი-, შემოი-)

: გამოე-, გამოი-, დაი-

: მლი-, მოე-, გადაი-

რთმევა

(წაე-, ჩამოე-)

: აე-, მიე-, მოე-, ამოე-

ტანება

(წაე-, ჩაე-, შეე-, შემოე-, წამოე-, ჩაი-, შეი-, შემოი-)

: დაე-, გაი-, გაღმლი-, მიი-,

: მიი-, მოი-, ამოი-, ამოე-,  
: გადმოე-, მოი-, დაე-, გამოი-,  
: აი-, გაი-, დაი-, მიე-, აე-, გაე-,  
: მოე-

: მიე-, მოე-, გადაი-

წყობა

(ჩაე-, შეე-, შაე-, ჩაი-, შემოე-,  
შეი-)

: დაე-, დაი-, მოე-, მოი-, აე-,  
: გამოე-, გაე-, გადაე-, მიე-,  
: გადმოე-, განე-

გამოყვავით ზმნათა ფუძეები, რომლებიც უზმნისწინოდაც საწისებს ემთხვევა (სინამდვილეში, რასაკვირველია, საწყისი არაა). აქაც ზმნისწინის შენაცვლება დიდ სხვაობას ავლენს შინაარსში. ჩვენ ამ შემთხვევაში შეგვიძლია დავადასტუროთ ფაქტი, ხოლო იმის ახსნა, თუ რა მექანიზმი მოქმედებს სხვაობის გამოსახატავად, არ შეგვიძლია.

საანალიზო მასალა დალაგდა იმის მიხედვით, თუ რამდენად არის ერთმანეთისაგან დაშორებული ერთი და იმავე ბგერადობის ძირის სიტყვები სხვადასხვა ზმნისწინით გაფორმებისას. ამავე დროს მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ თავმოყრილ მაგალითებში ვერ ვიპოვით ორ მაგალითსაც კი, სადაც ერთი და იგივე მექანიზმი მუშაობდეს, ანუ სადაც ერთი და იმავე ზმნისწინების დაპირისპირება იდენტურ შედეგს იძლეოდეს – აქ ყველა შემთხვევა მკვეთრად ინდივიდუალურია და ცალკე აღწერას ითხოვს.

ზემოთ განხილულ ზმნებს აერთიანებს ერთი გარემოება – აქ საქმე გვაქვს უპირატესად სიტყვაწარმოებასთან და არა სიტყვათცვლილებასთან. ზმნისწინი ქართული სიტყვაწარმოების ერთ-ერთი ძველი და მარად ახალი, მძლავრი ინსტრუმენტი. ზმნისწინიანი ფორმები ქმნიან მრავალშრიან სისტემას, სადაც ყოველი ფენის ფრთხილად გამოვლენის შემდეგ სხვა, ზოგჯერ მოულოდნელი, ან სულაც უცნობი ფენა დაგვხვდება.

თვალისმომჭრელ სურათს იძლევა ზმნისწინის დართვა-დაურთველობით გამოწვეულ ცვლილებათა სპექტრი. ყოველივე ამას ართულებს და იმავდროულად ამდიდრებს კიდევ ის გარემოება, რომ თითოეული ფუძე თავის დამოუკიდებელ, განუმეორებელ მიკროსისტემას ქმნის. ალბათ მიკერძობებად არ ჩამოგვერთმევა, თუ ვიტყვით, რომ სტილებრივ თავისებურებათა მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ ზმნისწინთა ზმარე-

ბაზე მოდის (სალექსიკონო ერთეულებმა რომ ამდენი მრავალფეროვნება აჩვენა, იმ ვარაუდის გამოთქმის საფუძველს. გვაბლევს, რომ პარადიგმატულ პლანში კიდევ მეტი თავისებურება გამოვლინდება). ამას თუ დაუმატებთ კონტექსტში გამოვლენილ მნიშვნელობებს, შეიძლება დავასკვნათ, რომ აქ ცვლილებათა უსასრულო ჯაჭვს მივიღებთ.

ზმნისწინი არის ზმნის „ლონისა და სიცოცხლის მიმცემი“ – ეს აზრი შეიძლება მიკერძოებად ჩაითვალოს, მაგრამ ჭეშმარიტებისაგან არც ისე შორს იქნება.

## Summary

The investigation of static verbs takes us back to the sources of speech development. It is very difficult to imagine the ancient state of things by modern data of any language. Typological comparative study of various languages makes it impossible to restore a more or less adequate picture.

First of all the book attributes the preverbs affixed to an onomatopoeic static verbs to the group of explanatory affixes of "secondary application", since they express mainly the direction denoted by explanatory words (čadis, čamodis, šedis, šemodis, etc.).

The addition of the preverb to an onomatopoeic verb tunes into a verb of motions simultaneously expressing two meanings, e.g.:

### šc-sisin-eb-s

1. A monopersonal static intransitive verb, used only in Present series, meaning "entering with "sisini";

2. Two-personal transitive verb meaning "talking to sb. with "sisini".

Such verbs reflect the opposition "activity-inactivity" of an earlier period.

Having several grammatical functions (direction, orientation, aspect), preverbs in modern Georgian have also a derivative function. Among them are used only in Present series ča- and čamo- as well.

In the 8-volumed "Explanatory Dictionary of the Georgian Language" the derivative function of preverbs showing approximateness of action is expressed by corresponding adverbs: odnav "slightly", "mcired "a little", ramdenadme "somewhat", zereled "surfacely", etc. These adverbs seem to serve for defining the derivative function of preverbs.

The book discusses also the ways for rendering the semantics of partial or incomplete actions in Georgian verbs offered by Georgian-Russian Dictionaries. The comparative analysis shows that the paradigmatic variations of the forms expressing incomplete aspect of

action formed by Georgian preverbs are rendered into Russian by the only form in combination with other means.

As obligatory components of Georgian morphology in general and, especially, of those of Georgian verbs, preverbs have existed alongside the whole history of the Georgian literary language. However, they are of great importance for the semantics of the verbal root.

The common characteristics of such verbs is that they mainly reveal derivational, but not paradigmatic changes. As to semantic differences between the preverbal and non-preverbal forms, they show quite an independent microsystem and give a prospect for the further research.



## ბოლოთქმა

მაკა მონასელიძემ 1991 წელს დაამთავრა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი და იმავე წლიდან ჩაება ახალი ქართული ენის კათედრის მუშაობაში. პარალელურად ქართულ ენასა და ლიტერატურას ასწავლიდა თბილისის გერმანულ გიმნაზიაში, მონაწილეობდა არაერთ სამეცნიერო კონფერენციაში.

თანდათან გამოიკვეთა მაკა მონასელიძის სამეცნიერო ინტერესების სფერო და სულ მალე საკვალიფიკაციო თემაც შეირჩა. ურთულესი ქართული ზმნის ფორმათა სიმრავლეში გასარკვევად და ზუსტი კლასიფიკაციისათვის მას მოუხდა დაუფლებოდა კომპიუტერული ლინგვისტიკის საფუძვლებს, დიდძალი მასალა შეიტანა კომპიუტერში ქართული ენის ძირითადი ლექსიკოგრაფიული წყაროებიდან, რითაც ხელი შეუწყო საენათმეცნიერო კომპიუტერული ბანკის გაფართოება-გამდიდრებას.

მაკა მონასელიძის კეთილსინდისიერება, გულისხმიერება, დახმარებისათვის მუდმივი მზადყოფნა ისეთივე მიმზიდველი იყო, როგორც მისი გარეგნული სილამაზე, კეთილშობილება, დახვეწილი ინტელიგენტურობა.

მოულოდნელი და თავზარდამცემი იყო მაკას ამ ქვეყნიდან წასვლა. დედობის მღელვარე მოლოდინით აღსავსემ დატოვა სამზეო და მოუშუშებელი იარა, დაუამბებელი ტკივილი დაუტოვა ოჯახს, კოლეგებს, მეგობრებს...

მაკა მონასელიძეს საკანდიდატო დისერტაცია ფაქტობრივად გამზადებული ჰქონდა. ნაშრომის ერთ-ერთი ნაწილი მან თვითონ მოიტანა ახლად დაარსებულ „ფილოლოგიის ფაკულტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა შრომების“ პირველ წიგნში დასაბეჭდად (იგი, ახალგაზრდა მეცნიერთა საბჭოს წევრი, თავადაც რედკოლეგიის შემადგენლობაში იყო), კრებულის გამოსვლას კი ვეღარ მოესწრო. მომდევნო სამი სტატიაც ამ „შრომების“ შემდგომ წიგნებში დაიბეჭდა — უიმისოდ...

თუ როგორი იმედისმომცემი იყო მაკა მონასელიძის პირველი ნაბიჯები მეცნიერებაში, ამას მკითხველი სტატიების ამ პატარა კრებულის წინასიტყაობიდანაც შეიტყობს, რომელიც მის სამეცნიერო ხელმძღვანელს ბატონ თედო უთურგაიძეს ეკუთვნის.

ერთ-ერთ სამეცნიერო კონფერენციაზე მაკა მონასელიძემ თავისი მოხსენება ცნობილი ძველქართული ფრაზით დაამთავრა: „სამკალი ფრიად არს...“ რა სამწუხაროა, რომ მომკელთა შორის მაკა მონასელიძე აღარ იქნება.

*ლეილა გიგუჩაძე*

## სარჩევი

წინასიტყვაობა .....	3
შე-, შემო-, ჩა-, ჩამო-, წა-, წამო- ზმნისწინები სტატიკურ ზმნებთან .....	5
ოდნობითობის გამოხატვა ქართულ ზმნაში .....	11
ქართული ზმნის ოდნობითობის გადმოცემა თარგმნითი ქართულ-რუსული ლექსიკონების მიხედვით .....	31
ზმნისწინები და სიტყვაწარმოება ქართულ ზმნებში .....	35
Summary .....	63
ბოლოთქმა .....	65

გამომცემლობის რედაქტორი ზ. გიორგაძე  
კორექტორი ლ. თორდუა  
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 13.11.01  
საბეჭდი ქაღალდი 60X84 1/16  
პირ. ნაბეჭდი თაბახი 4,25  
სააღრ.-საგამომცემლო თაბახი 3,26  
შეკვეთა №122 ტირაჟი 120  
ფასი სახელშეკრულებო

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა,  
380028, თბილისი, ი.ჭავჭავაძის გამზ., 14.

გამომცემლობა „მერიდიანი“  
თბილისი, წერეთლის გამზირი 112